

Харківська академія неперервної освіти

**Нові вимоги, підходи до оцінювання
результатів навчання здобувачів освіти
та його функції**

Методичні рекомендації

Електронне видання

**Харків
2024**

УДК 371.26
Н 73

За загальною редакцією Л. Д. Покроєвої, ректора Харківської академії неперервної освіти, доктора філософії, заслуженого працівника освіти України

Автори-упорядники:

А.С. Остапенко, Ю.А. Посмітна, О.І. Грінченко, О.В. Григорович, С.В. Клімова, З.І. Кравченко, О.О. Моліна, Л.Ю. Огньова, Ю.В. Радченко, О.О. Румянцева-Лахтіна, О.М. Саввіч, Л.А. Синиця, С.Б. Ставицький, С.Г. Федченко, Г.С. Яценко.

Нові вимоги, підходи до оцінювання результатів навчання здобувачів освіти та його функції: методичні рекомендації [Електронне видання] / А.С. Остапенко, Ю.А. Посмітна, О.І. Грінченко, О.В. Григорович, С.В. Клімова, З.І. Кравченко, О.О. Моліна, Л.Ю. Огньова, Ю.В. Радченко, О.О. Румянцева-Лахтіна, О.М. Саввіч, Л.А. Синиця, С.Б. Ставицький, С.Г. Федченко, Г.С. Яценко.; за заг. редакцією Л.Д. Покроєвої. – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2024. – 84 с.

Видання містить методичні рекомендації щодо нових підходів до оцінювання результатів навчання відповідно до різних освітніх галузей, що допоможе освітянам створити сприятливе освітнє середовище, в якому здобувачі освіти матимуть змогу розвивати свої творчі та інтелектуальні здібності та досягати успіху.

Посібник призначений для керівників і фахівців ЦПРПП (ЦОТ), керівників ТМО учителів-предметників, директорів, заступників директорів із навчально-виховної роботи закладів загальної середньої освіти, учителів-предметників.

© Харківська академія неперервної освіти

Зміст

Вступ	4
1. Нові підходи та особливості оцінювання результатів навчання здобувачів освіти з мовно-літературної освітньої галузі	5
1.1. Оцінювання результатів навчання здобувачів освіти з української мови: як оцінити роботу з текстом	5
1.2. Оцінювання за групами результатів з української літератури	10
1.3. Оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти із зарубіжної літератури: як оцінити усну взаємодію	16
1.4. Оцінювання результатів навчання з іноземних мов учнів/учениць	20
2. Оцінювання результатів навчання учнів у математичній освітній галузі	24
3. Нові підходи та особливості оцінювання результатів навчання для громадянської та історичної освітньої галузі	28
4. Нові підходи та особливості оцінювання результатів навчання здобувачів освіти з природничої освітньої галузі	39
4.1. Оцінювання результатів навчання здобувачів освіти з фізики	39
4.2. Оцінювання результатів навчання здобувачів освіти з географії	44
4.3. Оцінювання результатів навчання здобувачів освіти з хімії	53
5. Нові підходи та особливості оцінювання результатів навчання учнів технологічної освітньої галузі	60
6. Нові підходи та особливості оцінювання результатів навчання учнів мистецької освітньої галузі	63
7. Нові підходи та особливості оцінювання результатів навчання учнів інформатичної освітньої галузі	67
8. Нові підходи та особливості оцінювання результатів навчання учнів соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі	78

Вступ

Останні роки характеризуються динамічним розвитком національної освітньої системи, що вимагає постійного оновлення підходів до навчання та оцінювання. Змінюються не лише змістові лінії навчальних програм, а й самі учні, їхні інтереси та мотивація. У відповідь на ці виклики Міністерство освіти і науки України розробило низку нормативних документів, які визначають нові орієнтири для освітнього процесу.

Серед таких документів особливе місце посідають **Наказ Міністерства освіти й науки України № 1093 від 02.08.2024 року «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання»** та **лист Міністерства освіти і науки України № 1.1/15776-24 від 30.09.2024 року «Про інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів /інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році»**. Ці документи акцентують увагу на необхідності переходу від традиційних форм оцінювання знань до оцінювання компетентностей, які учні здобувають у процесі навчання.

Традиційні підходи до оцінювання часто обмежуються перевіркою засвоєння окремих фактів і термінів, що не дозволяє повною мірою оцінити рівень розвитку учнів. **Проблеми**, які виникають при такому підході, включають:

- **недостатню увагу до практичних навичок та вмінь** (учні часто демонструють хороші результати на теоретичних завданнях, але мають труднощі з застосуванням знань на практиці);
- **обмежене розуміння глибини знань** (традиційні тести не завжди дозволяють виявити, наскільки глибоко учень розуміє матеріал);
- **демотивацію учнів** (часте використання заучування та механічного запам'ятовування може призвести до зниження мотивації до навчання);
- **недостатнє врахування індивідуальних особливостей учнів** (традиційні підходи часто не враховують різноманітність навчальних стилів та темпів освоєння матеріалу).

Метою даної збірки методичних рекомендацій є надання практичної допомоги педагогічним працівникам у впровадженні нових підходів до оцінювання результатів навчання здобувачів освіти.

Адресати цієї збірки – вчителі закладів загальної середньої освіти, адміністратори шкіл, фахівці Центрів професійного розвитку педагогічних працівників районів харківської області, Центрів освітніх технологій м. Харкова, а також усі, хто зацікавлений у підвищенні якості та результативності освітнього процесу.

Ми переконані, що запропоновані в цій збірці методичні рекомендації щодо нових підходів до оцінювання результатів навчання відповідно до освітніх галузей допоможуть педагогам створити сприятливе освітнє середовище, в якому кожен учень матиме можливість розвивати свої здібності та досягати успіху.

1. Нові підходи та особливості оцінювання результатів навчання здобувачів освіти з мовно-літературної освітньої галузі

1.1. Оцінювання результатів навчання здобувачів освіти з української мови: як оцінити роботу з текстом

Юлія РАДЧЕНКО,
методистка Центру методичної та аналітичної роботи

Відповідно до наказу Міністерства освіти й науки України № 1093 від 02.08.2024 року «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання», листа Міністерства освіти і науки України № 1.1/15776-24 від 30.09.2024 року «Про **інструктивно-методичні рекомендації** щодо викладання навчальних предметів /інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році» (додаток 2, мовно-літературна освітня галузь) у підходах до оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти, зокрема й щодо опанування української мови, **відбулись істотні зміни.**

Тож оцінювання навчальних досягнень учнів 5-7 класів НУШ з української мови здійснюється **за групами результатів (ГР)**, зазначених у Державному стандарті базової середньої освіти й рекомендаціях щодо оцінювання результатів навчання, а саме:

- взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях (**ГР 1, усно взаємодіє**);
- сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) і використання її для збагачення власного досвіду (**ГР 2, працює з текстом**);
- висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови (**ГР 3, письмово взаємодіє**);
- дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу (**ГР 4, досліджує власне мовлення**).

Окреслений підхід базується на новій парадигмі й потребує нових підходів щодо **здатності вчителя-філолога** здійснювати оцінювання в умовах НУШ, застосовуючи різні форми та інструменти, щоб можна було отримати об'єктивну інформацію про рівень досягнень учнями обов'язкових результатів навчання певної групи результатів.

Із метою вдосконалення оцінювально-аналітичної компетентності рекомендуємо кожному словеснику детально ознайомитися з Дорожньою картою учителя / учительки мовно-літературної галузі: інструментарії оцінювання (для 5–7 (НУШ) та 8–11 класів для ЗЗСО), розробленою авторським колективом у складі Тетяни Гнаткович, Олени Котусенко, Оксани Опачко

[\(https://zakinppo.org.ua/novyny/dorozhnia-karta-uchytelia-uchytelky-movno-literaturnoi-haluzi-instrumentarii-otsiniuvannia-dlia-5-7-nush-ta-8-11-klasiiv-dlia-zzso/\)](https://zakinppo.org.ua/novyny/dorozhnia-karta-uchytelia-uchytelky-movno-literaturnoi-haluzi-instrumentarii-otsiniuvannia-dlia-5-7-nush-ta-8-11-klasiiv-dlia-zzso/).

А враховуючи те, що проблема формування читацької грамотності, зокрема й під час вивчення української мови, є однією з найактуальніших (за результатами дослідження PISA-2022, у читанні українські учні показали результат на 38 балів нижчий, якщо порівняти з дослідженням 2018 року; 59% учнів, тобто більшість, досягли лише базового рівня в читанні), особливої уваги потребує саме питання розроблення й застосування такого інструментарію оцінювання, щоб учитель міг не лише отримати об'єктивну інформацію про рівень досягнень учнями за ГР 2, а й перевірити рівень сформованості когнітивних умінь, критичного мислення, як, наприклад, встановлення причинно-наслідкових зв'язків на основі текстових джерел, уміння виокремлювати головне, розрізняти інформацію з різних типів текстів (художні, медіатексти тощо), робити висновки й узагальнення, критично оцінювати інформацію, доцільно використовувати її в різних ситуаціях, послуговуватися нею для спростування чи підтвердження власної позиції тощо.

Саме такі підходи відображені в критеріях, що подані в рекомендаціях щодо оцінювання результатів навчання, затверджених МОН (додаток 2, критерії щодо оцінювання за освітніми галузями, мовно-літературна освітня галузь, **ГР 2, працює з текстом**), де зазначено, що здобувачі освіти повинні вміти оцінювати отриману з різних текстів/медіатекстів інформацію, аналізувати її, доцільно використовувати в різних мовленнєвих ситуаціях, виконувати пошукові, творчі завдання, виявляючи оригінальність, зокрема під час роботи в групі; переконливо аргументувати позицію щодо прочитаного/переглянутого, обстоювати її тощо.

Тож із метою оцінювання **ГР 2 (працює з текстом)** словеснику рекомендовано запропонувати учням **читання мовчки / уголос або інші види діяльності на розсуд учителя, а також обрати різні види читання, зокрема вибіркоче, поглиблювальне, ознайомлювальне тощо.**

Читання текстів різних функціональних стилів і мовленнєвих жанрів у різний спосіб, їх аналіз мають систематично здійснюватися під час уроків української мови, що дозволить ефективно реалізувати текстоцентричний підхід і сприятиме формуванню читацької грамотності здобувачів освіти, виявленню в них відповідних прогалів і наданню ефективного зворотного зв'язку на етапі формувального оцінювання. Для того щоб оцінити за семестр результати навчання учнів за ГР 2 (працює з текстом), важливо дібрати текст/медіатекст, який буде цікавим і зрозумілим здобувачам освіти відповідно до їхніх вікових особливостей. Також, враховуючи академічну свободу вчителя у виборі форм, методів, інструментів оцінювання, рекомендуємо словесникам заздалегідь визначати кількість завдань за різними рівнями складності, які б обов'язково передбачали творчий рівень відповідно до критеріїв на максимальний бал – 12 балів.

Під час створення підсумкової роботи за ГР 2 варто орієнтуватися на завдання, які насамперед перевірятимуть читацьку грамотність здобувачів освіти, а не знаннєвий компонент певної мовної теми, у межах якої заплановане проведення зазначеної роботи.

Завдання до тексту можуть бути різними: *складання плану, поділ тексту на абзаци (визначення мікротем), добір певних заголовків, які співзвучні з темою чи ідеєю, аналіз смислового ядра тексту, контекстуальних зв'язків, вичленовування інформації, її сортування, аргументування певних позицій щодо проблематики тексту, творче продовження до тексту, дослідження його стилістичних особливостей* тощо. Також варто орієнтуватися на певний мовний матеріал, який вивчається, і формулювати завдання, які спрямовують учнів *послугуватися певними мовними одиницями для реалізації комунікативної діяльності під час роботи з текстом.*

Зі зразками підсумкової роботи за ГР 2 (робота з текстом) можна ознайомитися в Дорожній карті учителя / учительки мовно-літературної галузі: інструментарії оцінювання (для 5–7 (НУШ) та 8–11 класів для ЗЗСО (с.18-20).

Також пропонуємо зразок підсумкової роботи з української мови за ГР 2 (працює з текстом) як розроблений дидактичний матеріал, що є ілюстрацією нових підходів до оцінювання та прикладом комбінування завдань, які дозволяють перевірити рівень сформованості читацької грамотності учнів.

***Завдання підсумкової роботи з української мови за групою результатів
«Працює з текстом»
(у межах теми «Дієслово», 7 клас)***

Прочитайте текст і виконайте завдання до нього.

Сад наш на історичному місці. За даними всіх переказів і легенд, колись тут, на нашому острові, стояла деякий час Запорозька Січ, вирувало хоробре веселе козацтво. Дуже вдало обрали наші предки собі місце для табору, вже й тоді вони розумілися на тактиці та стратегії!.. Острів, бачите; височіє, мов фортеця, обернута плечима до непрохідних плавнів, а лицем – на південь, до степу. Найдрібнішу кінноту, дику татарву звідси можна було помітити за десятки кілометрів. Мій приятель Роман Романович, викладач історії, запевняє, що саме тут, на нашому острові, писали козаки свою знамениту відповідь турецькому султанові Магомету, який, з дурного ума, запропонував був їм перейти в турецьке підданство. І що лист писався саме тут – це дуже скидається на правду. Ще й ми, закладаючи сад, виорювали плантажними плугами козацькі **пістолі, гармати-салютовки та каламарі**. Один точнісінько такий, як на картині у Рєпіна, наче оце з полотна випав. Приїжджими археологами було знайдено на острові рештки козацьких доменних печей (народний примітив порівняно з сучасними домнами нашого Подніпров'я). А ще пізніше, копаючи льохи для вина, знайшли ми і самого хазяїна Січі – запорожця... Я, Микита Братусь, від них походжу. У глибині серця ношу переконаність, що листа турецькому

султанові було написано не без прямої участі одного з моїх пращурів. Ви запитаєте, які в мене дані? Свідків, звичайно, важко виставити, але коли дивлюся я на тих мальованих запорожців, що стоять собі, з'юрмившись довкола писаря, і від душі регочуть, то почуваю, які ми з ними близькі вдачею, характером і навіть поглядами на турка (Олесь Гончар).

1. Визначте стиль мовлення поданого тексту. Обґрунтуйте своє думку.

1 б.

2. Доберіть до тексту заголовок, який співзвучний із його ідеєю.

1 б.

3. Поділіть текст на абзаци. Визначте тему тексту.

2 б.

4. Знайдіть у тексті підтвердження того, що сад, про який іде мова, дійсно міг стояти на історичному місці. Сформулюйте свої аргументи за кількома позиціями.

По-перше,...

По-друге,...

По-третє,...

1,5 б.

5. Про яку рису Романа Романовича йдеться в поданому уривку? Назвіть цю рису.

«Мій приятель Роман Романович, викладач історії, запевняє, що саме тут, на нашому острові, писали козаки свою знамениту відповідь турецькому султанові Магомету, який, з дурного ума, запропонував був їм перейти в турецьке підданство. І що лист писався саме тут – це дуже скидається на правду...»

0,5 б.

6. Поясніть, на чому ґрунтується переконання Микити Братуса, що він походить від запорожців. Які відчуття викликає в Микити усвідомлення того факту, що він має козацьке коріння? Обґрунтуйте свою думку, використовуючи дієслова теперішнього часу. Підкресліть ці дієслова олівцем і надпишіть угорі дієвідміну (3-4 речення).

«Я, Микита Братусь, від них походжу. У глибині серця ношу переконаність, що листа турецькому султанові було написано не без прямої участі одного з моїх пращурів. Ви запитаєте, які в мене дані? Свідків, звичайно, важко виставити, але коли дивлюся я на тих мальованих запорожців, що стоять собі, з'юрмившись довкола писаря, і від душі регочуть, то почуваю, які ми з ними близькі вдачею, характером і навіть поглядами на турка».

2 б.

7. У формі вільного есею (5-6 речень) поміркуйте над тим, чому сьогодні для українців надважливо мати історичну пам'ять і не забувати про героїчні сторінки минулого, зокрема добу козацтва?

Використайте різні форми дієслів, зокрема кілька особових дієслів майбутнього часу простої, складної та складеної форми. Позначте ці дієслова у

своєму висловленні, надписуючи вгорі їхні вид (доконаний чи недоконаний) та форму (просту, складну, складену).

4 б.

Усього – 12 балів.

Також рекомендуємо вчителям-філологам опрацювати подані нижче джерела з метою вдосконалення оцінювально-аналітичної компетентності й опанування нових підходів до оцінювального процесу в умовах НУШ, зокрема й за групою результатів «Працює з текстом».

Рекомендовані джерела для опрацювання

1. Гнаткович Т. , Котусенко О. Ю., Опачко О. Дорожня карта учителя / учительки мовно-літературної галузі: інструментарії оцінювання (для 5–7 (НУШ) та 8–11 класів для ЗЗСО) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakinppo.org.ua/novyny/dorozhnia-karta-uchytelia-uchytelky-movno-literaturnoi-haluzi-instrumentarii-otsiniuvannia-dlia-5-7-nush-ta-8-11-klasiv-dlia-zzso/>

2. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 н. р. № 1.1/15776-24 від 30.08.2024 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/66d/ffe/c4c/66dffec4c92d2958213439.pdf>

3. Матеріали Всеукраїнської школи онлайн (відеоурок та конспект до нього). Українська мова. Види читання. Мета читання (отримання інформації, виконання завдань) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=cCTxIZIO_n8

4. Модельні навчальні програми з української мови для 5-9 класів нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitniprogrami/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoli-zaprovadzhuysya-po-etapno-z-2022-roku>

5. Наказ Міністерства освіти й науки України № 1093 від 02.08.2024 року «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia>

6. Результати міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/news/rezultati-mizhnarodnogo-doslidzhennya-yakosti-osviti-pisa-2022>

7. Читацька грамотність українських школярів і школярок: чому “просідає” і як цьому зарадити [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nus.org.ua/articles/chytatska-gramotnist-ukrayinskyh-shkolyariv-i-shkolyarok-chomu-prosidaye-i-yak-tsomu-zaradyty/>

8. Як заповнювати журнал і виставляти оцінки за групами результатів: переказуємо головне з вебінару МОН про нові рекомендації оцінювання учнів 5–

9-х класів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nus.org.ua/articles/yak-zapovnyuvaty-zhurnal-i-vystavlyaty-otsinky-za-grupamy-rezultativ-perekazuyemo-golovne-z-vebinaru-mon-pro-novi-rekomendatsiyi-otsinyuvannya-uchniv-5-9-h-klasiv/>

1.2. Оцінювання за групами результатів з української літератури

*Світлана КЛИМОВА,
методистка Центру методичної та аналітичної роботи*

Державний стандарт базової середньої освіти – це основний документ, у якому можна побачити цілісну картину того, **чого навчати**, а отже, і **що оцінювати**. Зокрема, у додатках до стандарту, крім базових знань, зазначено **групи результатів навчання й орієнтири для оцінювання**. Орієнтири для оцінювання дають змогу формувати й інструменти для оцінювання.

Також у нових стандартах у центрі – обов’язкові результати навчання учнів, які мають реалізовуватися через компетентнісний підхід. Ці вимоги представлено через результати на трьох рівнях:

- **групи результатів** (через які, зокрема, реалізується компетентнісний потенціал мовно-літературної галузі);
- **загальні результати**, які є спільними для всіх трьох рівнів загальної середньої освіти (вони ж визначають навчальний поступ за циклами: 5–6 і 7–9 класи);
- **орієнтири для оцінювання**, на основі яких визначають рівень досягнення результатів навчання на завершення відповідного циклу.

У 2024/2025 н. р. педагогічну громадськість, зокрема вчителів-філологів, чи не найбільше хвилює питання про те, як правильно виставляти підсумкові та семестрові оцінки й заповнювати класні журнали НУШ за групами результатів відповідно до нових рекомендацій, що окреслюють підходи до оцінювання результатів навчання учнів 5–9 класів.

Відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти у наказі МОНУ № 1093 від 02 серпня 2024 року «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» визначаються:

- загальні критерії оцінювання (загальні підходи до встановлення результатів навчання учнів);
- критерії оцінювання за освітніми галузями.

Про критерії оцінювання мовно-літературної освітньої галузі йдеться у додатку 2 цього наказу (https://osvita.ua/doc/files/news/927/92715/Kriteriyi_ukr.pdf)

Якщо попередні критерії оцінювання навчальних досягнень було орієнтовано більше на факти, правила й дані, тобто на знаннєвий компонент, то наразі йдеться про компетентності (знання, уміння, способи мислення, ставлення, цінності).

Інструментами оцінювання в мовно-літературній галузі можуть бути, наприклад, усне опитування (індивідуальне, групове тощо), спостереження, аналіз портфоліо, навчальні проекти, практичні завдання, письмові завдання (тестові з використанням ІТ, комплексного характеру), діагностувальні підсумкові роботи. Зокрема, завдання *початкового рівня* можуть містити розпізнавання, пригадування, відтворення окремих елементів змісту навчання, *середнього рівня* – розуміння та застосування елементів змісту навчання, *достатнього рівня* – аналіз навчальної інформації (класифікацію, порівняння, узагальнення, упорядкування), *високого рівня* – оцінювання навчальної інформації та власної навчальної діяльності, рефлексію.

Процедури проведення оцінювання передбачають формулювання об'єктивних і зрозумілих для учнів навчальних цілей, чіткої, доброзичливої та своєчасної зворотної зв'язок, акцентування уваги лише на позитивній динаміці досягнень, визначення форм поточного і підсумкового оцінювання, ознайомлення учнів із критеріями та засобами оцінювання.

Основними видами оцінювання є **формувальне, підсумкове та державна підсумкова атестація** (про ДПА нині не йдеться, адже учні НУШ вчать в 7 класі, а пілотні – у 8).

Формувальне оцінювання. Здійснюється з метою відстеження особистісного розвитку учнів і передбачає використання різних форм:

- самооцінювання;
- взаємооцінювання (оцінювання роботи в групах / парах, під час захисту проєктів);
- оцінювання з використанням карток, піктограм, вікторин, інтелект-карт, шкалювання тощо.

Щоб фіксувати поступ учнів, учителі можуть вести власні нотатки про досягнення дітей, їхню активність на уроках або ж помилки, з якими треба попрацювати додатково.

Завдання для оцінювання потрібно добирати так, щоб можна було отримати об'єктивну інформацію про рівень досягнень учнями обов'язкових результатів навчання певної **групи результатів** (далі – ГР), а саме:

- **ГР 1** – взаємодія з іншими особами усно, сприймання та використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях;
- **ГР 2** – сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) і використання її для збагачення власного досвіду;
- **ГР 3** – висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, взаємодія з іншими особами в цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови;
- **ГР 4** – дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу.

Для формувального та поточного оцінювання вчитель може активно використовувати на уроках української літератури тестові технології.

МОН звертає увагу, що **тематичне оцінювання не є обов'язковим**. За потреби його можна проводити для отримання інформації про рівень досягнень очікуваних результатів учнів із певної теми, розділу та використовувати для коригування освітнього процесу.

Підсумкове оцінювання. Метою підсумкового оцінювання є об'єктивне співвідношення фактичних результатів навчання учнів з обов'язковими (очікуваними) результатами навчання, визначеними Держстандартом / модельною навчальною програмою за певний період навчання. Підсумкове оцінювання здійснюється впродовж семестру в різний час і з різною метою та має два види:

- семестрове,
- річне.

Кількість підсумкових робіт учитель встановлює самостійно. Вони можуть охоплювати один, декілька або всі групи результатів мовно-літературної освітньої галузі, визначених у Держстандарті базової середньої освіти. Наприклад, під час підсумкового оцінювання **за семестр** учитель може провести:

- комплексну підсумкову роботу (для її оцінювання можна застосовувати середню арифметичну оцінку з урахуванням динаміки навчальних досягнень учнів або затвердити педагогічною радою свою шкалу оцінювання цього виду роботи);
- запропонувати учням виконати окремі підсумкові роботи для кожної групи результатів (ГР 1, ГР 2, ГР 3, ГР 4);
- поєднати в такій роботі завдання для декількох груп результатів, а для записів у класному журналі використовувати запропоновані скорочення.

За кожною з груп результатів навчання вчитель виставляє оцінку. На підставі оцінок за групами результатів виставляють загальну оцінку за семестр (її можна визначати як середню арифметичну оцінок). Семестрова оцінка може бути скоригованою. Так само семестрові оцінки за визначеними групами результатів виставляють у Свідоцтві досягнень.

Також МОН наголошує, що вивчення текстів з української літератури **напам'ять не є обов'язковою** формою роботи. Тож вимога робити запис про результати перевірки вивчення учнями творів напам'ять із подальшим виставленням оцінок у журналі у стовпці без дати, відповідно, також відсутня.

Контрольні класні твори рекомендовано давати у формі есе, мінітворів щодо розкриття певної проблеми чи образу програмового тексту тощо. Це розвиватиме самостійне творче мислення учнів і дасть їм можливість виконати роботу протягом одного уроку.

Щодо оцінки за письмовий вид роботи: її бажано виставляти всім учням, за усний тим учням, які відповідали протягом уроку.

Оцінка за письмовий твір/есе з української літератури є середнім арифметичним за зміст і грамотність, яку виставляють у колонці з датою написання роботи (*надпис у колонці «Твір», «Есе» не робиться*).

Якщо рівень результатів навчання учня/учениці визначити неможливо (через тривалу відсутність), у класному журналі та свідоцтві досягнень робиться запис «(н/а)» (не атестований(а)).

За умови наявності відповідного технічного забезпечення вчитель може проводити контрольні роботи в електронному форматі (відповідно до наказу МОН від 25.06.2018 № 676 «Про затвердження Інструкції з діловодства у закладах загальної середньої освіти»). Контрольні роботи учнів/учениць в електронному форматі можуть зберігатись у хмарному середовищі протягом навчального року.

Свій варіант щодо того, як організувати процес підсумкового оцінювання, може обрати й затвердити педагогічна рада, адже вчительство та заклади освіти мають автономію.

Орієнтовні зразки завдань для комплексної підсумкової роботи з української літератури за групами результатів

Комплексна підсумкова робота (КПР) проводиться за вивченою темою, розділом. Завдання до такої роботи мають базуватися на компетентнісному підході (знання, уміння, цінності, ставлення) і можуть бути диференційовані з урахуванням таксономії освітніх цілей за когнітивними рівнями. За часом вона може бути розрахована на 1-2 уроки залежно від того, які цілі ставить учитель перед здобувачами освіти.

Як приклад, завдання для підсумкової роботи з української літератури для 7 класу за темою «Історичне минуле України» можуть бути такими.

Усна взаємодія (УВ (ГР 1)) може передбачати завдання:

Письменники та їхні твори

1. Назвіть двох українських письменників, які висвітлювали історичне минуле у своїх творах.
2. Розкажіть про один із таких творів, чим він вас зацікавив?
3. Які сторінки історичного минулого розкриває у своїх віршах Тарас Шевченко? Визначте тему одного з його творів.

Історичні події в художньому творі

1. Розкажіть про відображення будь-якої важливої історичної події в літературі. Розкрийте особливості її зображення письменником.
2. Здійсніть віртуальну екскурсію в будь-який літературно-меморіальний музей Івана Франка. Розкажіть про 2-3 експонати, які відображують історичне минуле України, порівняйте з тим, які історичні елементи містяться в повісті І. Франка «Захар Беркут».

ГР 2 – робота з текстом художнього твору.

Тема: Іван Франко «Захар Беркут»

1. Визначте події повісті «Захар Беркут» у правильній послідовності та пригадайте, про які епізоди йдеться.

А віщий сон Захара Беркута – полювання боярина в тухольському лісі – прохання Максима віддати за нього бояривну – захоплення Максима в полон – напад монголів на Тухлю

Б віщий сон Захара Беркута – полювання боярина в тухольському лісі – захоплення Максима в полон – прохання Максима віддати за нього бояривну – напад монголів на Тухлю

В напад монголів на Тухлю – полювання боярина в тухольському лісі – прохання Максима віддати за нього бояривну – захоплення Максима в полон – віщий сон Захара Беркута

Г полювання боярина в тухольському лісі – прохання Максима віддати за нього бояривну – захоплення Максима в полон – віщий сон Захара Беркута – напад монголів на Тухлю

2. Складіть порівняльну характеристику двох персонажів твору (за вибором).

ГР 3 – письмова взаємодія

Тема: Іван Франко «Захар Беркут» (одне із завдань на вибір)

1. Напишіть лист до одного з героїв твору. У своєму листі спробуйте визначити, чим саме цей персонаж вас зацікавив.

2. Напишіть твір-роздум на будь-яку з тем: «Мій улюблений герой повісті «Захар Беркут», «Сила народу в єдності», «Повість «Захар Беркут» і сучасна Україна».

ГР 4 – дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами.

Випишіть із твору І. Франка «Захар Беркут» кілька діалектизмів, доберіть до них відповідники в сучасній мові. Поясніть, чи виправдано використовує письменник ці діалектизми у власному творі.

Також частина такої роботи може бути запропонована у вигляді тестових завдань.

Окремі приклади оцінювання за групами результатів на уроках української літератури в 5-7 класах НУШ містить «ДОРОЖНЯ КАРТА учителя / учительки мовно-літературної галузі: інструментарії оцінювання (для 5–7 (НУШ) та 8–11 класів закладів загальної середньої освіти)» авт. Тетяни Гнаткович, Олени Котусенко, Оксани Опачко, С. 41-50) (<https://drive.google.com/file/d/1A6cYwSQiQ-L9552ABmPtrEtvzG8GoQxM/view>)

Окремі зауваги щодо заповнення сторінок журналу та оцінювання

У наказі МОН України № 1093 від 02.08.2024 р. «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» зазначено, що «для формування висновків щодо рівня досягнення обов'язкових результатів навчання за семестр учитель / учителька може запропонувати учнівству:

- 1) виконати комплексну підсумкову роботу, завдання якої дозволяють установити результати навчання за всіма групами результатів, визначеними в Критеріях оцінювання за освітніми галузями;
- 2) виконати окремі підсумкові роботи для кожної групи результатів, визначеної у Критеріях оцінювання за освітніми галузями».

У МОН пропонують три моделі оцінювання та заповнення журналу відповідно до нових рекомендацій: https://znayshov.com/News/Details/Yak_zapovniuvaty_zhurnal_i_vystavliaty_otsink_u_za_hrupamy_rezultatuv

Розглянемо також такий приклад:

Орієнтовний зразок заповнення журналу

№ зп	Пі учня	Оцінки за семестр																				I семестр	Скоригована			
		01 09	02 09	07 09	08 09	ГР1 17 09	ГР4 22 09	ГР2	Зошит	...	ГР1 15 10	...	Зошит	ГР3 14 11	...	Зошит	ГР4 22 12	ГР3 23 12	ГР2	Зошит	ГР1			ГР2	ГР3	ГР4
1	Евген	7		8	5	5	4	8	7		н		5	5	9	6	6	4	7	6	5	8	5	6	6	
2	Ганна		10		8	10	9	9	5		9		5	8		5	10	н	8	5	10	9	8	10	9	
3	Марія	5		4		4	5	7	9	10	8	10	9	8	10	9	10	9	11	10	8	11	9	10	10	
4	Антон	10	9		10	10	9	10	3	5	7	5	3	6	5	3	5	4	6	3	9	8	5	7	7	

Порівняйте, як навчаються учні. Поточні оцінки здобувачки освіти Марії дозволяють простежити її прогрес у навчанні. Тому виставляється **максимальний бал її досягнень за певну групу результатів**.

Наприклад: УВ (17.09) – 4 бали, УВ (15. 10) – 8 балів. Тому з діапазону від 4 до 8 балів за семестр виставляється максимально 8 балів.

Поточні оцінки здобувача освіти Антона дозволяють простежити зниження рівня в навчанні. Тому виставляється або середній бал із користю для учня, або нижчий бал (на розсуд учителя).

Отже, відповідно до нової філософії оцінювання воно постійне та покликане навчати здобувачів освіти: педагогові варто проаналізувати інформацію на основі побаченого й почутого в результаті педагогічного спостереження та справедливо оцінити вміння учнів застосовувати здобуті знання, рівень сформованості наскрізних умінь і цінностей. Тому, відстежуючи поступ дитини, ідентифікуючи недоліки, учитель не занижує оцінку, а навпаки – підтримує, мотивує та виводить здобувача освіти на кращий результат.

1.3. Оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти із зарубіжної літератури: як оцінити усну взаємодію

*Оксана РУМ'ЯНЦЕВА-ЛАХТИНА,
старший викладач кафедри методики навчання мов і літератури, доктор філософії зі
спеціальності «філологія», методистка Центру методичної та аналітичної роботи*

У серпні 2024 МОН України затвердило нові рекомендації оцінювання здобувачів освіти для 5-9 класів і нові критерії (наказ МОН № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» від 02 серпня 2024 року), де визначено нові підходи до оцінювання здобувачів освіти 5-9 класів НУШ та критерії оцінювання.

За яким принципом розроблявся інструментарій оцінювання? Орієнтири для оцінювання представлені в Державному стандарті базової середньої освіти, де окреслено інструментарій оцінювання, а саме: визначено загальні результати – конкретні результати – орієнтири для оцінювання. Що і як тепер оцінюватимуть і вимірюватимуть учителі мовно-літературної освітньої галузі? Першою групою результатів мовно-літературної галузі є «Усна взаємодія». Оцінювання усної взаємодії учнів 5-9 класів НУШ – це складний процес, який вимагає від учителя не лише знання предмета, а й уміння спостерігати, аналізувати та об'єктивно оцінювати комунікативні вміння учнів, розуміти й коригувати їхнє сприйняття тексту та здійснювати аналіз інформації. Усна взаємодія в цифрах представлена в такий спосіб: у Державному стандарті маємо вісім загальних результатів: **сприймає усну інформацію [МОВ 1.1], перетворює інформацію з почутого повідомлення в різні форми повідомлень [МОВ 1.2], виокремлює усну інформацію [МОВ 1.3], аналізує та інтерпретує усну інформацію [МОВ 1.4], оцінює усну інформацію [МОВ 1.5], висловлює та обстоює власні погляди, ідеї, переконання [МОВ 1.6], використовує вербальні та невербальні засоби під час представлення своїх думок [МОВ 1.7], регулює власний емоційний стан [МОВ 1.8]**. На завершення 9-го класу із загальних результатів маємо **сорок орієнтирів для оцінювання усної взаємодії**. Орієнтири для оцінювання дозволяють відстежувати навчальний поступ учнів (наприклад, на кінець адаптаційного й базового циклів навчання: які зміни орієнтирів оцінювання, чого навчилися здобувачі освіти, чи є динаміка особистісного розвитку тощо).

Оскільки «усна взаємодія» пов'язана з такими базовими знаннями, як комунікація та інформація та спрямована не лише на розвиток комунікативних умінь, але й на аналіз достовірності інформації, тому пов'язана з компетентісно орієнтованим підходом і виражена в таких поняттях, як достовірність, новизна, актуальність і несуперечливість інформації, надійність і ненадійність джерел інформації, явна й прихована інформація, факти і судження, маніпуляція і пропаганда, ситуація спілкування, адресат, адресант. форма і зміст повідомлення, комунікативні наміри співрозмовників, ненасильницька комунікація тощо, учителям необхідно використовувати ті види діяльності, які охоплюватимуть майже всі результати навчання, як от: обґрунтовує свою

позицію щодо почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) з урахуванням власного досвіду та інформації з окремих джерел, які вважає авторитетними [9МОВ1.5.1-4], обґрунтовує свою позицію щодо почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) з урахуванням власного досвіду та інформації з окремих джерел, які вважає авторитетними [9МОВ1.5.1-4]; дослухається до інших думок, демонструючи готовність до зміни власної позиції за умови отримання достатньої аргументації [9МОВ1.5.1-6].

Одним із видів навчальної діяльності під час оцінювання усної взаємодії може бути **дискусія** (дискутування, обговорення почутого/прочитаного /переглянутого; обґрунтування власної позиції, участь у дискусії; участь у дискусії за змістом твору; організація та/або участь у дискусії (очно чи онлайн); дискутування про роль художнього слова в житті людини; дискусії щодо інтерпретації художніх текстів; обговорення історичного і культурного контексту за змістом твору; обговорення почутого /прочитаного/ переглянутого в культурно-історичному контексті та контексті життєвого досвіду; дискусія на тему...; дискусія щодо проблем, порушених у творі; дискусія на основі прочитаних текстів у культурно-історичному контексті й контексті життєвого досвіду), що побудована на засадах **універсального дизайну навчання, тобто залучення – представлення – вираження**.

На етапі **залучення** – це вибір теми разом з учнями, опис «ідеальної» дискусії: озвучення очікувань і уявлень; вибір критеріїв оцінювання результатів; визначення очікуваних результатів: вибір тих умінь, які буде оцінено: спільні для всіх (підсумкове) або індивідуально (формувальне); окреслення перспектив: де і як це буде застосовано надалі; опора на рефлексію: визначення наявного рівня вмінь та окреслення найближчих перспектив поступу.

На етапі **представлення** – використання різноманітного стимульного матеріалу для ініціювання дискусії: художні твори, інформаційні тексти; відеоматеріали; візуальний контент; тривала «переддискусійна» робота: збір інформації, вивчення контексту, дослідження умов, обставин, вихідних даних тощо; опрацювання теоретичного матеріалу про різні види та методики дискутування: **дебати, круглий стіл, панельна дискусія, форум, акваріум, ток-шоу** тощо; перегляд і аналіз відео з дискусіями: науковими, публіцистичними, суспільно-побутовими; проведення з учнями й ученицями інструктажів щодо перебігу дискусії.

На етапі **вираження** – це вибір різновиду дискутування/обговорення; вибір акцентів теми/проблеми; вибір ролей та зміна їх у процесі дискутування: ініціатор, організатор, модератор, учасник, спостерігач, опонент, прихильник; вибір альтернативних форм і способів демонстрування результатів: відеозапис зум-конференції, запис в імпровізованій телестудії...; вибір індивідуальних самостійних завдань, які є підготовчими для участі в дискусії: “Знайди (2-3) аргументи”, “Погодься або спростуй”, “Зміни думку”, “Знайди компроміс”, “Презентуй проблему”, “Оціни ситуацію”, “Виправ помилку”...

Під час оцінювання усної взаємодії **необхідно застосовувати різноманітні завдання**, що дозволить оцінити всі аспекти усного мовлення.

Окрім того, необхідно **надавати зворотний зв'язок**: обов'язково ознайомлювати учнів із критеріями оцінювання та пояснювати, що оцінювалося на конкретному уроці; **залучати учнів до самооцінювання** (це допоможе їм розвивати критичне мислення та бути відповідальними за своє навчання).

Рекомендовані види робіт щодо оцінювання усної взаємодії Як організувати панельну дискусію?

Панельна дискусія – це інструмент для розвитку критичного мислення, комунікативних навичок і залучення учнів до активного навчання. Панельна дискусія може бути інструментом досягнення очікуваних результатів, передбачених групою результатів «усна взаємодія». Щоб організувати панельну дискусію, дотримуйтесь орієнтовного алгоритму, запропонованого нижче.

1. Виберіть тему разом із учнями.
 - **Актуальність:** тема має бути цікавою та релевантною для учнів.
 - **Суперечливість:** тема дискусії має бути суперечливою, викликати різні думки та погляди.
 - **Зв'язок із навчальним матеріалом і сьогоденням:** дискусія має не лише поглиблювати знання, отримані на уроках, але й стосуватися проблем сьогодення.
2. Формування груп учнів/учениць.
 - **Розподіліть ролі:** визначте модератора, який керуватиме дискусією, спікерів, які висловлюватимуть різні погляди, і аудиторію, яка братиме участь в обговоренні.
 - **Дотримуйтесь балансу:** спробуйте сформувати групи, що мають різні погляди на проблему, щоб дискусія була більш жвавою.
3. Підготовка спікерів.
 - **Дослідження:** спікери мають зібрати інформацію та знайти аргументи на підтримку своєї позиції.
 - **Структура виступу:** надайте учням алгоритм стислого виступу, у якому вони чітко висловлюватимуть свою думку й обґрунтовуватимуть її.
4. Підготовка аудиторії.
 - **Питання:** запропонуйте учням заздалегідь підготувати питання до спікерів.
 - **Правила дискусії:** поясніть правила ведення дискусії (толерантність, повага до різних думок, активне слухання, аргументованість висловлювань).
5. Проведення дискусії.
 - **Вступ:** модератор представляє тему та учасників дискусії.
 - **Виступи спікерів:** кожен спікер висловлює свій погляд на проблему.
 - **Обговорення:** аудиторія ставить питання, висловлює різні погляди на проблему. Модератор стежить за дотриманням регламенту й за тим, щоб дискусія була конструктивною.

- **Підбиття підсумків:** модератор підсумовує основні ідеї, висловлені під час дискусії.

Під час проведення панельної дискусії оцінювати можна не тільки змістову частину виступів і рівень комунікативних умінь, але й такі аспекти, як здатність аргументувати свою позицію, уміння слухати й використовувати контраргументи, а також – культуру ведення дискусії.

Отже, панельна дискусія – це не тільки спосіб перевірити знання учнів, але й розвивати їхні м'які навички, які дозволятимуть адаптуватись у соціумі.

Методичні поради

Для дискусії радимо запланувати достатньо часу, створити довірливу атмосферу, щоб учні/учениці почувалися комфортно й не боялися висловлювати свої думки. **Зворотний зв'язок має бути обов'язково:** після дискусії обговоріть з учнями, що їм сподобалося, а що – ні, акцентуйте увагу на сильних сторонах кожного учасника дискусії, конструктивно й толерантно критикуйте слабку позицію.

Інтерактивними елементами дискусії можуть бути й такі форми роботи:

- **«Снігова куля».** Учні по черзі додають свої ідеї до загальної думки.
- **«Карусель».** Учні записують свої думки на аркушах паперу, що стосуються певної проблеми, які потім передають одне одному, потім обговорюють.
- **Дебати.** Розподіліть учнів класу на дві команди, кожна з яких захищає різний погляд на проблему.
- **Сітка Елвермана.** Стратегія спрямована на організацію дискусії в класі та формування в учнів чіткої позиції щодо обговорюваних проблем на рівні дібраних ними аргументів. Учитель формує проблему, над якою працює клас. Для організації роботи учням доречно користуватися таблицею (табл. 1) .

Таблиця 1

Організація дискусії в класі та формування в учнів чіткої позиції щодо обговорюваних проблем на рівні дібраних ними аргументів

Так	Проблема	Ні

У двох стовпчиках «Так» і «Ні» фіксують аргументи, що схвально або заперечно відповідають на проблему. Важливим є те, що кожен учень/учениця робить свій висновок стосовно поставленої проблеми. Стратегія має на меті допомогти вчителю організувати в класі дискусію, а учневі – з'ясувати питання, що винесено на розсуд. Здобувачі освіти мають уміти вільно висловити свою думку та обстоювати її, спираючись на певні факти.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/
2. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 н. р. № 1.1/15776-24 від 30.08.2024 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/66d/ffe/c4c/66dffec4c92d2958213439.pdf>
3. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitniprogrami/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoli-zaprovadzhuyutsyapoetapno-z-2022-roku>
4. Наказ МОН від 02.08.2024 № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia>

1.4. Оцінювання результатів навчання з іноземних мов учнів/учениць

*Ольга МОЛІНА,
методистка Центру методичної та аналітичної роботи*

Нова українська школа змінює парадигму оцінювання, роблячи акцент на розвитку особистості учня та його готовності до життя в сучасному світі. Сучасна освіта переходить від знанневої до компетентнісної моделі. Замість традиційного зазубрювання та підсумкових іспитів сучасна освіта фокусується на розвитку особистості учня та його готовності застосовувати знання на практиці. Оновлені державні стандарти спрямовані на розвиток кожного учня як унікальної особистості. Тому оцінювання в школі більше не обмежується лише перевіркою знань, а включає в себе аналіз особистісного зростання, розвитку вмінь і навичок. Замість традиційних підходів сучасна освіта пропонує більш гнучку систему оцінювання, яка дозволяє враховувати індивідуальні особливості кожного учня та його навчальні досягнення. Педагоги мають можливість створювати індивідуальні освітні траєкторії, спираючись на результати постійного оцінювання компетентностей.

Оцінювання та фіксація результатів навчальних досягнень учнів 5 – 7 класів здійснюється відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024 № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання».

Об'єктами оцінювання є результати навчання учнів.

Основними видами оцінювання результатів навчання учнів є формувальне, підсумкове оцінювання (семестрове, річне) та державна підсумкова атестація.

Оцінювання здійснюється у процесі навчання (поточне) та на певних його етапах (підсумкове).

Метою формувального оцінювання є відстеження динаміки навчального поступу здобувачів освіти, визначення їхніх навчальних потреб, корегування освітнього процесу задля підвищення ефективності навчання з урахуванням встановлених результатів навчання.

Метою підсумкового оцінювання є співвіднесення фактичних результатів навчання, яких досягли здобувачі освіти, з обов'язковими / очікуваними результатами навчання, визначеними Державним стандартом базової середньої освіти, за певний період.

Оцінювання результатів навчання здійснюється за допомогою різних методів, вибір яких зумовлюється особливостями змісту предмета «Іноземна мова», обсягом (відповідною кількістю навчальних годин), віковими особливостями здобувачів освіти. Зокрема, такими методами можуть бути: усна та письмова взаємодія, виконання письмових завдань (робіт) на основі сприйняття усної інформації та письмових текстів, педагогічне спостереження, навчальні проекти, аналіз учнівського портфоліо, само- та взаємооцінювання.

У дистанційному та змішаному навчанні оцінювання може проводитися через онлайн-тести, відеоконференції та інші цифрові інструменти.

Під час оцінювання слід застосовувати завдання різних когнітивних рівнів:

- на відтворення знань (передбачає відновлення знань із довготривалої пам'яті, розпізнання, пригадування, ідентифікування);
- на розуміння (учні демонструють розуміння фактів (значення слів), які треба запам'ятати);
- на застосування (завдання цього рівня створюють можливості для використання здобутих знань і вмінь у нових навчальних ситуаціях);
- на вміння висловлювати власні судження, ставлення тощо. (На цьому рівні учні демонструють здатність знаходити ефективні рішення для різних проблем і аргументувати висновки, спираючись на власні знання й уміння; застосовувати знання й уміння для створення нового продукту або отримання результату).

Підсумкове оцінювання

Підсумкове оцінювання здійснюється періодично. Кількість підсумкових робіт, час їхнього проведення вчитель / учителька може встановлювати самостійно.

Семестрове оцінювання

Відповідно до наказу МОН № 1093 від 02.08.2024 *«Підсумкове оцінювання за семестр здійснюють за групами результатів навчання, що передбачені Критеріями оцінювання за освітніми галузями (додаток 2), з урахуванням різних форм і видів навчальної діяльності»*.

У Свідоцтві досягнень виставляють семестрові оцінки за групами результатів. На підставі оцінок за групами результатів виставляють загальну оцінку за семестр і з кожного навчального предмета / інтегрованого курсу навчального плану освітньої програми закладу освіти».

У Державному стандарті базової середньої освіти групами результатів з іноземних мов визначено:

Сприйняття усної інформації та письмових текстів іноземною мовою в умовах безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування.

Взаємодія з іншими особами в усній і письмовій формі та в режимі реального часу через засоби іноземної мови.

Надання інформації, висловлювання думок, почуттів і ставлення іноземною мовою.

Ці групи результатів співвідносяться з формулюваннями, зазначеними у Свідоцтві досягнень, і повністю відповідають рівням Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, Державному стандарту базової середньої освіти та модельним навчальним програмам.

Оскільки характеристики груп загальних результатів Державного стандарту базової середньої освіти та критерії оцінювання є комплексними, що охоплюють різні види мовленнєвої діяльності, то у Свідоцтві досягнень кожен вид мовленнєвої діяльності, зазначений як окрема група результатів. А саме:

Сприймає усну інформацію на слух / Аудіювання

Усно взаємодіє та висловлюється / Говоріння

Сприймає письмові тексти / Читання

Письмово взаємодіє та висловлюється / Письмо

Відтак у журналі робимо запис одного із запропонованих варіантів того, що є у Свідоцтві досягнень. До прикладу: або «Сприймає усну інформацію на слух» або «Аудіювання».

Зазначені у Свідоцтві досягнень чотири види мовленнєвої діяльності покривають усі групи результатів, зазначені в Державному стандарті та критеріях оцінювання. А критерії оцінювання, у свою чергу, складаються з оцінювання чотирьох видів мовленнєвої діяльності.

Для формування висновків щодо рівня досягнення обов'язкових результатів навчання за семестр учитель / учителька може запропонувати учнівству виконати окремі підсумкові роботи з кожного виду мовленнєвої діяльності або виконати комплексну підсумкову роботу, завдання якої дозволяють установити результати навчання за всіма групами результатів.

Під час укладання календарно-тематичного плану вчитель / учителька визначає дату проведення перевірки рівня сформованості певної групи загальних результатів (контроль аудіювання; контроль говоріння; контроль читання; контроль письма). Рішення про проведення комплексного контролю ухвалює вчитель / учителька залежно від об'єктивних умов здійснення освітнього процесу. У разі відсутності учня / учениці на уроці в день проведення підсумкової роботи оцінка за певну групу загальних результатів ставиться на основі педагогічного спостереження впродовж семестру.

Оцінка за семестр може бути скоригованою.

Річне оцінювання

Підсумкове оцінювання за рік не здійснюють. Річну оцінку виставляють на підставі загальних оцінок за I та II семестри або скоригованих семестрових

оцінок. Річна оцінка не обов'язково є середнім арифметичним оцінок за I та II семестри. *Для визначення річної оцінки потрібно враховувати динаміку особистих досягнень учня і учениці протягом року.*

Річне оцінювання також може бути скоригованим.

Нова українська школа надає школам більшу свободу в організації освітнього процесу, зокрема в оцінюванні. Педагогічні колективи можуть розробляти власні критерії оцінювання, урахувавши особливості своїх учнів і навчального предмета. Головне завдання – забезпечити справедливу та об'єктивну оцінку досягнень кожного учня. Важливо пам'ятати, що оцінювання має бути інструментом для розвитку учня, а не лише для виставлення оцінок. Воно має сприяти мотивації учнів до навчання та формуванню в них позитивного ставлення до іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>

2. Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024 № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia>

3. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/news/opublikovano-metodychni-rekomendatsii-shchodo-vykladannia-navchalnykh-predmetiv-intehrovanykh-kursiv-u-shkolakh>

2. Оцінювання результатів навчання учнів у математичній освітній галузі

*Зоя КРАВЧЕНКО,
доцент кафедри методики природничо-математичної освіти, кандидат педагогічних наук,
методистка Центру методичної та аналітичної роботи*

У серпні були затверджені Рекомендації щодо оцінювання результатів навчання здобувачів освіти відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти (Наказ № 1093 від 02.08.2024 [Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання | Міністерство освіти і науки України](#)). У документі окреслено підходи до оцінювання результатів навчання учнів 5-9 класів Нової української школи. У 2024/2025 навчальному році вони поширюються на учнів 5, 6 і 7 класів. У методичних рекомендаціях зазначено, що «основними видами оцінювання результатів навчання учнів є формувальне оцінювання, підсумкове оцінювання та державна підсумкова атестація».

Оцінювання може здійснюватись як у процесі (поточне), так і на різних рубіжних етапах навчання (підсумкове). Але кожне з них виконує формувальну функцію, яка в НУШ є пріоритетною. У методичних рекомендаціях уживається термін «формувальне оцінювання» фактично замість «поточне оцінювання» саме для того, щоб підкреслити важливість формувальної функції для поточного оцінювання здобувачів освіти. Тобто поточне оцінювання має бути спрямоване на відстеження динаміки навчального поступу здобувачів освіти та на підвищення ефективності навчання. Учитель має створити для цього відповідні умови через способи й засоби самоконтролю та самооцінювання, які надаються учню/учениці. У документі йдеться про те, що підсумкове оцінювання за семестр здійснюють за трьома групами результатів навчання. Однак у наказі МОН № 1120 від 09.08.2024 «Про внесення змін до типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти» наголошується, що «оцінювання результатів навчання учнівства здійснюється згідно з вимогами до обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом на основі компетентнісного підходу» (с. 8). У Державному стандарті (Додаток 8) для математичної освітньої галузі виокремлено чотири групи загальних результатів:

ГР-1 – дослідження ситуацій і виокремлення проблем, які можна розв'язати із застосуванням математичних методів (скорочено – Д);

ГР-2 – моделювання процесів і ситуацій, розроблення стратегій, планів дій для розв'язання проблемних ситуацій (скорочено – М);

ГР-3 – критичне оцінювання процесу та результату розв'язання проблемних ситуацій (скорочено – К);

ГР-4 – розвиток математичного мислення для пізнання і перетворення дійсності, володіння математичною мовою (скорочено – Р).

Такі 4 результати можуть і відобразитися у Свідоцтві досягнень учнівства. Пропонований у методичних рекомендаціях (Наказ № 1093 від 02.08.2024) варіант із 3 груп результатів є можливим, але не обов'язковим.

У Свідоцтві досягнень за кожен семестр виставляють 4 чи 3 оцінки за групами результатів, а на підставі цих оцінок виводять загальну оцінку за семестр. Для того щоб оцінити учнів за всіма групами результатів, можуть пропонуватися як комплексні підсумкові роботи (які дають змогу одразу перевірити всі групи результатів), так і окремі роботи, що дають змогу перевірити кожна з груп результатів.

Варто врахувати й те, що будь-яка навчальна діяльність учнівства під час вивчення математики/алгебри/геометрії, зокрема кожен етап розв'язування задач різних видів, вносить свій вклад у розвиток математичної компетентності – і як предметної, і як ключової.

Готуючи завдання для комплексної підсумкової роботи або окремих робіт за групами результатів, учитель/вчителька повинні врахувати, які види робіт потрібно включити для оцінювання за групами результатів (рисунок 1).

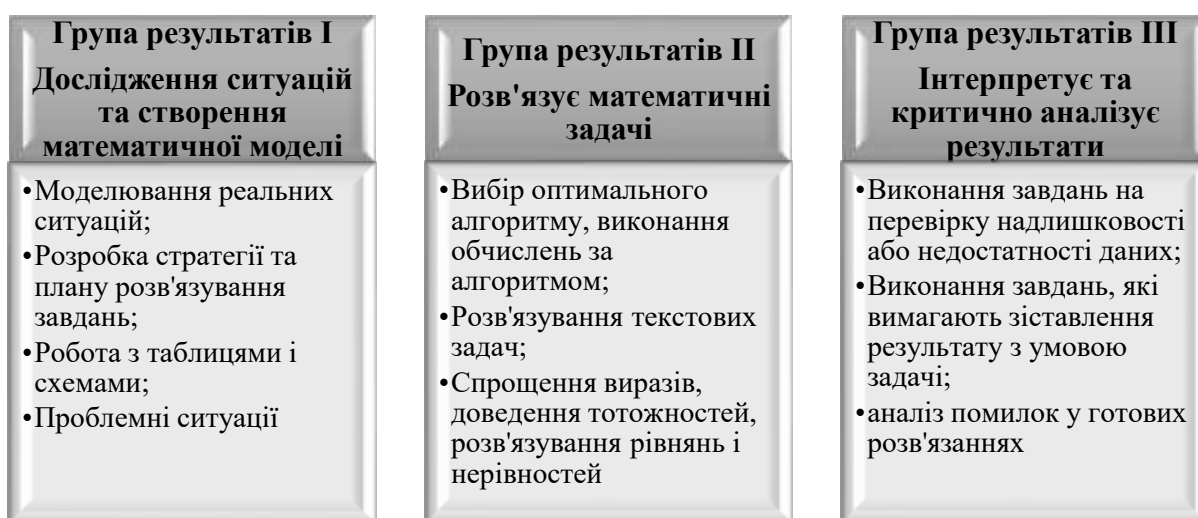

Рис. 1 Види робіт для оцінювання учнів за групами результатів

Основними видами оцінювання є формувальне, підсумкове та державна підсумкова атестація (ДПА).

Традиційну поточну оцінку здебільшого було спрямовано на перевірку знань і умінь учнів, які стосуються конкретного матеріалу. Її учень / учениця отримував/-ла за виконання конкретного завдання чи відповіді, оцінка мала здебільшого характер контролю.

А поточне оцінювання за групами результатів орієнтовано на досягнення конкретних компетентностей і розвиток навичок. Замість суто функцій контролю таке оцінювання має формувальне значення, тобто вчитель чи вчителька спостерігає за поступом кожної дитини. Через оцінку (бал) і зворотний зв'язок від учителя / вчительки учні й учениці, а також батьки отримують чітке уявлення про те, наскільки добре дитина навчається з огляду на визначену мету навчання – здобути конкретні компетентності та розвинути ті чи ті навички.

Наприклад, на уроці вчитель / вчителька може запланувати працювати над двома групами результатів. Учитель/-ка може вибрати три варіанти – виставити

оцінки (бали) за ці групи результатів і надати зворотний зв'язок щодо поступу; може виставити лише оцінку (бал) за групами результатів, а може не виставляти оцінки й зафіксувати проблемні питання, з якими попрацює на наступному уроці в межах цих груп результатів. Тобто поточну оцінку в певних ситуаціях можна не поставити, а лише націлити учнів на подолання певних питань. Тут добре спрацьовує саме **формувальне оцінювання**, зворотний зв'язок щодо того, над чим потрібно попрацювати.

Основними різновидами підсумкового оцінювання є:

- тематичне;
- семестрове;
- річне.

Результати підсумкового оцінювання фіксують у класному журналі.

Тематичне оцінювання **не є обов'язковим**: педагогічна рада закладу освіти може ухвалити рішення використовувати або не використовувати тематичне оцінювання.

Семестрове оцінювання здійснюють за групами результатів із кожного навчального предмета / інтегрованого курсу. Крім того, має бути виставлена загальна оцінка за предмет / інтегрований курс.

Звернемо увагу на те, що семестрові й річні оцінки можуть бути скориговані. *Водночас підсумкове оцінювання за рік не здійснюють*. Річну оцінку виставляють на підставі загальних оцінок за I та II семестри або скоригованих семестрових оцінок. Річна оцінка не обов'язково є середнім арифметичним оцінок за I та II семестри.

МОН не визначає кількість контрольних, самостійних чи інших робіт за семестр або рік. Процедури й частотність контролю вчитель / вчителька добирає з урахуванням дидактичної мети, особливостей змісту навчального предмета / інтегрованого курсу тощо ([наказ МОН від 02.08.2024 № 1093](#)).

На частотність також впливає кількість годин, передбачених для навчального предмета чи інтегрованого курсу. Тому єдиних рекомендацій щодо кількості оцінок, яка має бути в кожній дитини впродовж семестру, не може бути.

Варто пам'ятати, що вчитель/-ка не має відводити саме 45 хвилин на підсумкову роботу. Це може бути й робота на 20 хвилин чи пів години.

Фіксація результатів навчання в журналі

Оцінки за семестр виставляють на основі підсумкових робіт (ПР) за однією або кількома групами результатів (ПР ГР1 / ПР ГР2 / ПР ГР3), визначеною / визначених у ДСБСО чи Критеріях оцінювання за освітніми галузями, з урахуванням результатів поточного оцінювання (ПО) за певну групу загальних результатів (ПО ГР1 / ПО ГР2 / ПО ГР3). Під час застосування цієї моделі потрібно враховувати динаміку особистих досягнень учня / учениці впродовж семестру.

Якщо вчитель/-ка обирає цю модель, то визначає, що впродовж семестру буде здійснювати поточне оцінювання за групами результатів. Крім того, запропонує учнівству виконати кілька робіт залежно від того, яку кількість груп результатів передбачає певний предмет / інтегрований курс.

Наприклад, учень / учениця впродовж семестру отримав/-ла кілька поточних оцінок за ГР1 та написав/-ла одну чи кілька підсумкових робіт за ГР1. Щоб визначити фінальну (семестрову за ГР1) оцінку за цією групою результатів, учитель/-ка має додати всі оцінки (поточні й підсумкові) та отримати середнє арифметичне, яке і буде семестровою оцінкою за цією групою результатів.

Однак, якщо поточні оцінки учня / учениці були вищими, ніж фінальна (семестрова за ГР1), учитель/-ка може врахувати поступ і підвищити семестрову оцінку за ГР1 (табл.2).

Таблиця 2

***Приклад моделі потрібно враховувати динаміку особистих досягнень
учня / учениці впродовж семестру***

№															ГР1	ГР2	ГР3	семестр
1		7	9	8	8			7	7	9	8	9			8	8	7	9
2		8			9				10			8			9	8	7	8
3		9			10				9			11			10	10	9	10
		Пр_Гр1			Пр_Гр1				Пр_Гр2			Пр_Гр3						

3. Особливості оцінювання результатів навчання для громадянської та історичної освітньої галузі

*Ганна ЯЦЕНКО,
методистка Центру методичної та аналітичної роботи*

Державний стандарт базової середньої освіти

(Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898).

Документ містить опис компетентнісного потенціалу та вимоги до обов'язкового навчання, а також вимоги до результатів навчання учнів у дев'яти освітніх галузях, однією з яких є **громадянська та історична**.

Для кожної галузі Державний стандарт окреслює мету і групи загальних результатів, які уточнюються через обов'язкові результати для кожного з циклів.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів складаються з таких компонентів:

- групи результатів навчання учнів, що охоплюють споріднені загальні результати;
- спільні для всіх рівнів загальної середньої освіти загальні результати навчання учнів, через які реалізується компетентнісний потенціал галузі;
- конкретні результати навчання учнів, що визначають їх навчальний прогрес за освітніми циклами;
- орієнтири для оцінювання, на основі яких визначається рівень досягнення учнями результатів навчання на завершення відповідного циклу.

Метою громадянської та історичної освітньої галузі є розвиток особистості учня через осмислення минулого, сучасного та зв'язків між ними, взаємодії між глобальними, загальноукраїнськими і локальними процесами; формування ідентичності громадянина України, його активної громадянської позиції на засадах демократії, патріотизму, поваги до прав і свобод людини, визнання цінності верховенства права та нетерпимості до корупції. **Компетентнісний потенціал громадянської та історичної освітньої галузі й базові знання зазначені в додатку 17.**

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з громадянської та історичної освітньої галузі зазначені в додатку 18 і передбачають, що учень:

- мислить історико-хронологічно, орієнтується в історичному часі, встановлює причиново-наслідкові зв'язки між подіями, явищами і процесами, діяльністю людей та її результатами в часі, виявляє зміни і тривалість у житті суспільства;
- мислить геопросторово, орієнтується в соціально-історичному просторі, виявляє взаємозалежність розвитку суспільства, господарства, культури і навколишнього природного середовища;
- мислить критично, працює з різними джерелами інформації та формулює історично обґрунтовані запитання;

- мислить системно, виявляє взаємозв'язок, взаємозалежність і взаємовплив історичних подій, явищ, процесів, постатей у контексті відповідних епох; розуміє множинність трактувань минулого і сучасного та зіставляє їх інтерпретації;
- усвідомлює власну гідність, реалізує власні права і свободи, поважає права і гідність інших осіб, виявляє толерантність, протидіє проявам дискримінації;
- дотримується демократичних принципів, конструктивно взаємодіє з іншими особами, спільнотою закладу освіти, місцевою громадою і суспільством, долучається до розв'язання локальних, загальнонаціональних і глобальних проблем, усвідомлює необхідність утвердження верховенства права і дотримання правових норм для забезпечення сталого розвитку суспільства.

Оцінювання результатів навчання учнів 5–7 класів здійснюється згідно з рекомендаціями щодо оцінювання результатів навчання учнів 5–9 класів закладів загальної середньої освіти, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 02 серпня 2024 р. № 1093 *«Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання»*.

Відповідно до рекомендацій оцінювання може здійснюватись як у процесі навчання (поточне), так і на різних його етапах (підсумкове). Основними видами оцінювання результатів навчання учнів у громадянській та історичній освітній галузі є формувальне та підсумкове оцінювання. Оцінювання результатів навчання учнів здійснюється згідно з вимогами до обов'язкових результатів навчання, визначених *Державним стандартом базової середньої освіти (постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року)*.

Оцінювання дає інформацію про досягнення результатів навчання на певному етапі освітнього процесу. Результати оцінювання виражаються в балах (від 1 до 12) та/або в оціночних судженнях. Критерії оцінювання реалізуються за чотирма рівнями (початковий, середній, достатній, високий). За вибором закладу освіти оцінювання може здійснюватися за власною шкалою оцінювання результатів навчання. У разі запровадження закладом освіти власної шкали оцінювання результатів навчання учнів ним мають бути визначені правила переведення до 12-бальної шкали оцінювання. Оцінювання результатів навчання здійснюють за допомогою різних методів, вибір яких зумовлений особливостями змісту предметів громадянської та історичної освітньої галузі, їх обсягом, рівнем узагальнення, віковими особливостями учнів із застосуванням різних способів і засобів.

Підсумкове оцінювання здійснюють періодично. Кількість підсумкових робіт, час їхнього проведення вчитель може встановлювати самостійно. При виставленні підсумкової оцінки враховуються всі види навчальної діяльності, що підлягали оцінюванню протягом вивчення тем чи реалізації навчальних проєктів. Відомості, отримані під час підсумкового оцінювання результатів навчання, застосовуються для вироблення навчальних цілей на наступний період,

визначення труднощів, що постали перед здобувачами освіти, та коригування освітнього процесу.

Семестрове оцінювання здійснюють за групами результатів навчання, що передбачені Критеріями оцінювання громадянської та історичної освітньої галузі (додаток 2 до наказу МОН № 1093), з урахуванням різних форм і видів навчальної діяльності. У Державному стандарті базової середньої освіти зазначені три групи обов'язкових результатів навчання. До кожної групи обов'язкових результатів навчання визначені загальні та конкретні результати й орієнтири для оцінювання (додаток 12 до Державного стандарту базової середньої освіти).

https://osvita.ua/doc/files/news/927/92715/Kriteriyi_gromadyan_istorichna.pdf

<p>ГР 1 Орієнтується в історичному часі та просторі, виявляє взаємозв'язки подій і явищ</p>	<p>1 бал – здобувач освіти сприймає і розпізнає інформацію щодо історичного часу і простору, отриману від учителя (інших осіб); відповідає на прості запитання</p> <p>2 бали – учень/ учениця виконує прості навчальні дії з хронологією та історичною картою за наданим зразком із допомогою вчителя</p> <p>3 бали- здобувач освіти відтворює (переказує) частину інформації щодо історичного часу та простору, отриману від учителя або із запропонованих джерел; знаходить у почутому/прочитаному частковій відповіді на запитання; виконує завдання/навчальні дії за наданим зразком із допомогою вчителя</p> <p>4 бали – учень/ учениця відтворює за зразком основну інформацію щодо історичного часу та простору, отриману із запропонованих джерел; виконує завдання та навчальні дії за зразком під керівництвом учителя; надає пояснення у межах запропонованої теми.</p> <p>5 балів – здобувач освіти застосовує частково основну інформацію щодо історичного часу і простору, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань; знаходить у почутому/прочитаному відповіді на прості запитання, може пояснити основні поняття / явища /навчальні дії; виконує навчальні завдання за запропонованим алгоритмом, за потреби звертаючись по допомогу; визначає причини та наслідки подій із допомогою вчителя.</p> <p>6 балів – учень / учениця застосовує інформацію щодо історичного часу і простору, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань; пояснює основні поняття, наводить прості приклади; виконує навчальні дії з хронологією та картами різних типів за запропонованим алгоритмом самостійно.</p> <p>7 балів – здобувач освіти знаходить на карті та в документі потрібну інформацію щодо історичного часу і простору для виконання навчальних завдань; відповідає на окремі запитання за опрацьованою інформацією; розпізнає проблемні ситуації та висловлює припущення щодо розв'язання їх із допомогою</p>
---	--

	<p>вчителя; виконує репродуктивні та частково пошукові види навчальної діяльності за запропонованим алгоритмом.</p> <p>8 балів – учень / учениця аналізує інформацію щодо історичного часу і простору, отриману з обраних джерел; групує інформацію з різних джерел за заданою ознакою; вирізняє проблемні ситуації та розв’язує їх відомими способами з опосередкованою допомогою вчителя; виконує окремі пошукові, дослідницькі та/або творчі навчальні дії, зіставляє, порівнює та пояснює опрацьовану інформацію, відповідає на запитання щодо неї; наводить певні аргументи</p> <p>9 балів – учень / учениця аналізує інформацію щодо історичного часу і простору, отриману з різних джерел; вирізняє проблемні ситуації; добирає прийнятний із запропонованих способів для її унаочнення й візуалізації; наводить аргументи та доречні приклади щодо висловленої думки; виконує пошукові (дослідницькі) та творчі завдання за допомогою різних джерел; розв’язує проблемні ситуації засвоєними раніше способами, пропонує нові способи розв’язання з опосередкованою допомогою вчителя</p> <p>10 балів - здобувач освіти виокремлює та аналізує сутнісну інформацію щодо історичного часу і простору, отриману з різних самостійно вибраних джерел; застосовує здобуті знання та практичні вміння в різних навчальних ситуаціях; здійснює різні види діяльності, пропонує кілька способів розв’язання проблемної ситуації самостійно, у парі або групі</p> <p>11 балів – здобувач освіти узагальнює інформацію щодо історичного часу і простору, отриману з різних джерел, оцінює її за визначеними критеріями; знаходить інформацію, аналізує її; висловлює власну позицію, аргументує та робить висновки; виявляє причинно-наслідкові зв’язки між історичними та суспільно значущими подіями, явищами, процесами й визначає взаємопов’язані та взаємозалежні події, явища, процеси в житті суспільства; застосовує здобуті знання та практичні вміння в нестандартних ситуаціях; здійснює різні види діяльності, аналізує власні навчальні дії сам, у парі або групі</p> <p>12 балів – учень / учениця застосовує здобуті знання та практичні вміння щодо історичного часу і простору, усвідомлює ризик і прогнозує наслідки; здійснює різні види діяльності самостійно, у парі або групі; аналізує власні навчальні дії, планує свій подальший навчальний поступ; розкриває взаємозв’язки та тяглість суспільного розвитку</p>
<p>ГР 2 Працює з інформацією історичного та суспільствознавчого змісту</p>	<p>1 бал – учень / учениця сприймає, розпізнає інформацію історичного та суспільствознавчого змісту, отриману від учителя (інших осіб); відповідає на прості запитання за змістом почутого / прочитаного</p> <p>2 бали – учень / учениця відтворюєш незначну частину інформації історичного / суспільствознавчого змісту, отриману від учителя або із запропонованих джерел; знаходить у почутому/прочитаному часткові відповіді на запитання; використовуєш прості однотипні фрази</p>

3 бали – учень / учениця відтворює частину історичної / суспільствознавчої інформації, отриманої від учителя або із запропонованих джерел; знаходить у почутому/прочитаному частковій відповіді на запитання різного рівня; висловлює свої думки простими фразами/ реченнями

4 бали – учень / учениця відтворює за зразком основну історичну/суспільствознавчу інформацію, отриману із запропонованих джерел; висловлює свої думки, використовуючи отриману інформацію; пояснює окремі поняття/терміни; використовує прості фрази/речення

5 балів – учень / учениця застосовує частково основну історичну / суспільствознавчу інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел для виконання навчальних завдань; знаходить у почутому/прочитаному відповіді на прості запитання; пояснює основні поняття, називає історичні / суспільні явища

6 балів – учень / учениця застосовує історичну / суспільствознавчу інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел для виконання навчальних завдань; розуміє і пояснює основні поняття, явища і процеси та ілюструє простими прикладами

7 балів – учень / учениця знаходить у запропонованих історичних / суспільствознавчих джерелах потрібну інформацію для виконання навчальних завдань; відповідає на окремі запитання за опрацьованою інформацією; перетворює один вид інформації в інший за зразком; наводить окремі аргументи й приклади на підтвердження висловленої думки.

8 балів – учень / учениця аналізує історичну/суспільствознавчу інформацію, отриману з обраних джерел, групує її за заданою ознакою; вирізняє проблемні ситуації в минулому й сьогоденні в різних видах джерел; перетворює один вид інформації в інший; наводить певні аргументи, приклади для підтвердження висловленої думки / позиції; виконує окремі пошукові та дослідницькі та/або творчі навчальні дії, розв'язує проблемні ситуації за алгоритмом, відомими / запропонованими способами.

9 балів – учень / учениця аналізує історичну/суспільствознавчу інформацію, отриману з різних джерел; вирізняє проблемні ситуації в минулому й сьогоденні, добирає прийнятний із запропонованих способів для їх унаочнення / візуалізації; розв'язує проблемні ситуації історичного змісту засвоєними раніше способами, пропонує нові способи розв'язання з опосередкованою допомогою вчителя; наводить аргументи та доречні приклади щодо висловленої думки / позиції; виконує пошукові (дослідницькі) та творчі завдання.

10 балів – учень / учениця виокремлює й аналізує сутнісну історичну/суспільствознавчу інформацію, отриману із різних самостійно вибраних джерел; оцінює за заданими критеріями; встановлює логічні зв'язки між історичними / суспільними подіями, явищами, процесами; за самостійно визначеними

	<p>критеріями вирізняє проблемні ситуації в минулому й сьогодні та пропонує кілька способів їх розв'язання; застосовуєш здобуті знання та практичні вміння в різних навчальних ситуаціях.</p> <p>11 балів – учень / учениця знаходить й аналізує сутнісну історичну/суспільствознавчу інформацію, отриману із різних джерел; формулює виявлені проблеми в минулому й сьогодні, оцінює історичну / суспільну інформацію за самостійно обраними критеріями; характеризує логічні зв'язки між подіями, явищами та процесами; застосовує здобуті знання й практичні вміння в навчальних стандартних та нестандартних ситуаціях.</p> <p>12 балів – учень / учениця відбирає й аналізує сутнісну історичну/суспільствознавчу інформацію, отриману із різних самостійно вибраних джерел; формулює й зіставляє виявлені проблеми в минулому й сьогодні, оцінює інформацію за самостійно обраними: алгоритмом/критеріями, встановлює причиново-наслідковий зв'язок між історичними / суспільними подіями, явищами, процесами; застосовує здобуті знання та практичні вміння, усвідомлює ризики і прогнозує наслідки.</p>
<p>ГР 3 Виявляє здатність до співпраці, толерантність, громадянську позицію</p>	<p>1 бал – здобувач освіти передає інформацію, намагається висловлювати свої думки, використовуючи короткі однотипні фрази; відповідає на прості запитання щодо України та спільноти, у якій живе.</p> <p>2 бали – учень / учениця комунікує з іншими за потреби, використовує прості однотипні фрази; переповідає певні відомості про Україну.</p> <p>3 бали – учень / учениця спілкується з іншими у випадку, якщо вони ініціюють комунікацію; відтворює відомості про Україну та спільноту, у якій живе; епізодично бере участь у груповій взаємодії, окремих колективних заходах за пропозицією вчителя.</p> <p>4 бали – учень / учениця підтримує спілкування в межах запропонованої теми; відтворює інформацію про Україну та спільноти, у яких живе, за зразком; долучається до роботи в групі, виконує призначені обов'язки, бере участь в окремих колективних заходах за пропозицією вчителя.</p> <p>5 балів – здобувач освіти спілкується з іншими за власної ініціативи; характеризує свою приналежність до України та спільнот, у яких живе; виконує завдання в групі відповідно до своєї ролі, бере участь в окремих колективних заходах, проектах за пропозицією інших.</p> <p>6 балів – здобувач освіти долучається до обговорення змодельованих ситуацій та / або суспільно значущих проблем; характеризує свою приналежність до України та спільноти, у яких живе; виконує спільне завдання в групі відповідно до визначених обов'язків і своєї ролі, розпізнає проблемні ситуації та висловлює припущення щодо розв'язання їх із допомогою вчителя, бере участь у колективних заходах, проектах.</p> <p>7 балів – здобувач освіти конструктивно обговорює змодельовані ситуації та/або суспільно значущі проблеми; розпізнає проблемні ситуації в спільноті, у якій живе, класі,</p>

	<p>школі, висловлює окремі пропозиції щодо способів розв'язання суспільно значущих проблем, спираючись на ідеї інших; конструктивно співпрацює в групі, виконуючи різні ролі, висловлює окремі ідеї щодо проєктів і заходів у школі, класі з опосередкованою допомогою вчителя.</p> <p>8 балів – здобувач освіти конструктивно обговорює змодельовані ситуації та/або суспільно значущі проблеми, надає підтримку іншим через поставлені запитання; комунікує з приводу вирішення проблемних ситуацій у різних спільнотах, висловлює пропозиції щодо способів їх розв'язання; висловлює ідеї щодо проєктів і заходів у школі, класі з опосередкованою допомогою інших осіб; активно співпрацює з іншими при їх реалізації.</p> <p>9 балів – здобувач освіти ініціює спілкування щодо змодельованої ситуації та/або суспільно значущої проблеми, надає інформацію та наводить аргументи; описує проблемні ситуації в різних спільнотах засвоєними раніше способами, пропонує нові способи розв'язання з опосередкованою допомогою інших; активно співпрацює в групі, визначає свої завдання, висловлює окремі ідеї для заходів і проєктів.</p> <p>10 балів – здобувач освіти розвиває ідеї/думки учасників спілкування щодо змодельованої ситуації та/або суспільно значущої проблеми, розглядаючи різні сторони проблеми, підтримує інших і залучає їх до взаємодії; висловлює ідеї/пропозиції щодо способів розв'язання суспільно значущих проблем; бере на себе різні ролі під час групової взаємодії та реалізації проєктів; пропонує ідеї для проєктів і заходів.</p> <p>11 балів – здобувач освіти моделює ситуації та/або пропонує суспільно значущі теми для обговорення, виступає посередником у спілкуванні; ініціює пропозиції та варіанти для розв'язання суспільно значущих проблем; ініціює співпрацю та залучає інших до реалізації заходів.</p> <p>12 балів – здобувач освіти модерує обговорення суспільно значущих тем; пропонує альтернативні варіанти для розв'язання суспільно значущих проблем, оцінює їх; ініціює, планує та організовує співпрацю, залучає інших до реалізації заходів і проєктів, оцінює результати.</p>
--	---

Варіанти робіт для кожної групи результатів (рис. 2).

З метою якісного оцінювання результатів навчання учнів і учениць у календарно-тематичному плануванні варто визначити один або кілька конкретних очікуваних результатів (відповідної групи результатів), які необхідно досягти на конкретному уроці.

Кожна тема окремого уроку може бути спрямована на досягнення одного або декількох обов'язкових результатів навчання, які можуть бути оцінені вчителем (ГР 1, ГР 2, ГР 3).

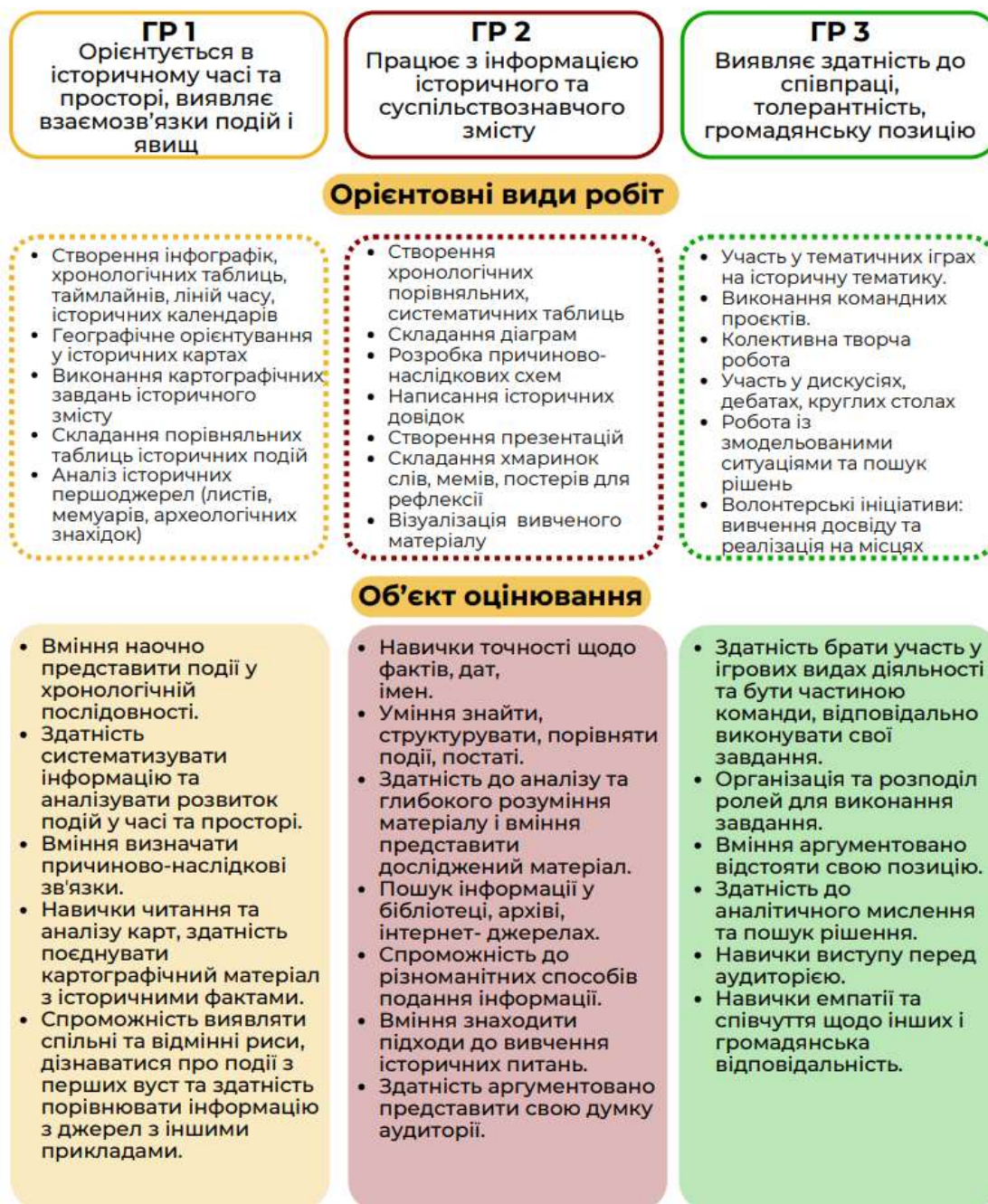

Рис. 2 Варіанти робіт для кожної групи результатів

Поточні оцінки оцінюють певну діяльність учнів, які обумовлені галузевими критеріями. За певну тему доцільно оцінити учнів за трьома групами результатів. **Підсумкова оцінка за семестр** формується за групами результатів навчання, які будуть перенесені у Свідоцтво досягнень, ураховуючи динаміку оцінок за навчання учнів протягом семестру.

Підсумкове оцінювання за рік не здійснюють. Річну оцінку виставляють на підставі загальних оцінок за I та II семестри або скоригованих семестрових оцінок. Річна оцінка не обов'язково є середнім арифметичним оцінок за I та II семестри. Для визначення річної оцінки потрібно враховувати динаміку особистих досягнень учня / учениці протягом року. Результати семестрового й річного оцінювання фіксують у класному журналі та Свідоцтві досягнень.

Орієнтовний варіант заповнення журналу, який має бути обговорений та затверджений педагогічною радою закладу загальної середньої освіти, може виглядати таким чином (на прикладі заповнення в журналі «Нові знання»):

- до дати, відповідно до календарно-тематичного планування, обираємо «Діагностична робота», але колонка залишається пуста, після неї – три групи підсумкових результатів – колонка ГР 1, колонка ГР 2, колонка ГР 3. Після того, як виставлені всі три групи результатів, можливо в колонку «Діагностична робота» виставити середній бал, який виведений із трьох груп результатів (але це – на розсуд учителя – чи вираховувати середній бал), і вже в підсумкових колонках його врахувати (рис. 3).

16.12	ГР 1	ГР 2	ГР 3	Запис у журналі – зміст навчального матеріалу	
				16.12	Підсумкова діагностична робота по темі "назва" за ГР1, ГР2 і ГР3.

науки України від 02 серпня 2024 року № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання».

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020- %D0%BF#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text)
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 року № 463- IX. (редакція від 24.03.2024, підстава – 3482-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463- 20#Text>
3. Типова освітня програма для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти. Затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 № 408. URL: <https://cutt.ly/LlbsR6f>
4. Наказ МОН України від 09.08.2024 №1120 «Про внесення змін до Типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти». URL: <https://mon.gov.ua/npa/provnesennia-zmin-do-typovoi-osvitnoi-prohramy-dlia-5-9-klasiv-zakladiv-zahalnoi-serednoi-osvity>
5. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016- %D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text)
6. Модельні навчальні програми навчального предмета громадянської та історичної освітньої галузі, які мають гриф Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>
7. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» від 2 серпня 2024 року № 1093. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhenniarekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativnavchannia>

4. Нові підходи та особливості оцінювання результатів навчання здобувачів освіти з природничої освітньої галузі

4.1. Оцінювання результатів навчання здобувачів освіти з фізики

*Світлана ФЕДЧЕНКО,
методистка Центру методичної та аналітичної роботи*

Упровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти, який визначає ключові компетентності включно з базовими знаннями, наскрізні вміння, що поєднують компетентності та галузі, обов'язкові результати навчання (загальні та конкретні) та орієнтири для оцінювання результатів навчання, суттєво змінює підходи до оцінювання результатів навчання здобувачів освіти.

Якщо змінюються зміст освіти, державний стандарт, навчальні програми, очевидно, мають змінитися інструментарій і критерії оцінювання результатів навчання, які прописані в новому Державному стандарті базової середньої освіти. Адже не можна старий інструмент, який розроблявся для попередньої системи оцінювання, використовувати в нових умовах, у новій специфіці, згідно з тією філософією освіти, яку декларує реформа «Нова українська школа». У нових умовах робиться акцент на оцінюванні компетентностей: не лише здобутих знань, а й навичок – як предметних, так і «м'яких»: вміння вчитися впродовж життя, вміння розв'язувати реальні проблеми на основі здобутих знань, вміння бути гнучким до мінливого світу тощо.

Основні вимоги до оцінювання в класах НУШ зумовлені новим підходом до оцінювання: у новому Державному стандарті базової середньої освіти оцінювання зорієнтовано на обов'язкові результати навчання учнівства, які має бути реалізовано через компетентнісний підхід.

Ці вимоги до оцінювання представлено через результати на трьох рівнях:

- групи результатів (через які реалізується компетентнісний потенціал галузі);
- загальні результати, які є спільними для всіх трьох рівнів загальної середньої освіти (вони ж визначають навчальний поступ за циклами: 5–6 і 7–9 класи);
- орієнтири для оцінювання, на основі яких визначають рівень досягнення результатів навчання на завершення відповідного циклу.

Зміни до підходів у навчанні позначилися на критеріях. Якщо попередні критерії оцінювання навчальних досягнень було орієнтовано більше на факти, правила й дані, тобто на знаннєвий компонент, то зараз ідеться про компетентності (знання, вміння, способи мислення, погляди, цінності).

Основний документ, у якому можна побачити цілісну картину того, чого навчати, а отже, і що оцінювати, – це Державний стандарт базової середньої освіти. У додатку 10 цього стандарту «Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів у природничій освітній галузі», крім базових знань, зазначено

групи результатів навчання та орієнтири для оцінювання, які дають змогу формувати інструменти для оцінювання.

Ще один документ, який визначає загальні критерії для оцінювання та критерії оцінювання за освітніми галузями, які враховують специфіку навчання в НУШ, надає рекомендації щодо оцінювання, – наказ Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024 р. №1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання».

У документі окреслено підходи до оцінювання результатів навчання учнів 5–9 класів. **Зокрема, визначено:**

- загальні критерії оцінювання (визначають загальні підходи до встановлення результатів навчання учнів);
- критерії оцінювання за освітніми галузями.

Критерії для оцінювання за освітніми галузями розроблено на основі загальних критеріїв, але з урахуванням характеристики груп результатів відповідної галузі.

Слід зазначити, що кількість груп результатів навчання здобувачів освіти для природничої освітньої галузі в Державному стандарті базової середньої освіти та критеріях оцінювання в Рекомендаціях МОН України щодо оцінювання, у свідочстві досягнень для природничої освітньої галузі різняться. ***Державний стандарт базової середньої освіти визначає чотири групи результатів:***

Група № 1. Пізнання світу природи засобами наукового дослідження.

Група № 2. Опрацювання, систематизація та представлення інформації природничого змісту.

Група № 3. Усвідомлення розмаїття та закономірностей природи, ролі природничих наук і техніки в житті людини, відповідальна поведінка для сталого розвитку суспільства.

Група № 4. Розвиток наукового мислення, набуття досвіду розв'язання проблем.

Але, як пояснює МОН України, щоб спростити заповнення свідочства досягнень, окремі суміжні групи результатів (там, де це можливо) було об'єднано, тому в природничій освітній галузі запропоновано під час оцінювання орієнтуватися на три групи результатів: перша група спрямована на розвиток експериментальних навичок, коли учні здійснюють безпосередні дослідження фізичних явищ; друга група – на вміннях шукати й аналізувати інформацію; третя передбачає, що учні розуміють і можуть пояснити основні фізичні закони й закономірності, використовують ці знання для пояснення природних явищ.

З-поміж багатьох функцій оцінювання (формувальна, коригувальна, орієнтувальна, мотиваційно-стимульовальна, розвивальна, прогностична, виховна тощо) реформа Нової української школи робить акцент на формувальне оцінювання. ***Основними видами оцінювання результатів навчання учнів є формувальне оцінювання, підсумкове оцінювання та державна підсумкова атестація*** (Рекомендації щодо оцінювання результатів навчання здобувачів

освіти відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти, наказ Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024 р. №1093).

Акцентуємо увагу, що передбачення в Державному стандарті базової середньої освіти державної підсумкової атестації (пункт 28. Оцінювання відповідності результатів навчання учнів, які завершили здобуття базової середньої освіти, вимогам державних стандартів здійснюється шляхом державної підсумкової атестації) зумовлює, на наш погляд, нові підходи до оцінювання здобувачів освіти, бо по закінченні вивчення курсу фізики на рівні базової середньої освіти учень / учениця отримують за цей курс (7-9 класи) оцінку на підставі виконання однієї незалежної підсумкової роботи.

Учителю важливо усвідомити й розрізнати сам процес оцінювання та кінцеву оцінку, яку учні / учениці мають як підсумок певного періоду навчання. Оцінювання дає інформацію про досягнення результатів навчання на певному етапі освітнього процесу.

Зазначимо також, що оцінювання є процес, який передбачає зворотний зв'язок. Саме **формувальне оцінювання** призначене для надання детального й конкретного описового зворотного зв'язку. Воно допомагає учнівству зрозуміти, чого воно вже досягло й над чим ще потрібно працювати. Завдяки зворотному зв'язку, орієнтованому на результати навчання, учнівство матиме чіткіше уявлення про те, що потрібно зробити, щоб поліпшити свою успішність у майбутньому.

Формувальне оцінювання спрямоване на відстеження динаміки навчального поступу учнів, визначення їхніх навчальних (освітніх) потреб і скерування освітнього процесу на підвищення ефективності навчання з урахуванням установлених результатів навчання.

Формувальне оцінювання можна реалізовувати в оціночних судженнях та/або у вигляді поточної оцінки (у балах, від 1 до 12, згідно із Загальними критеріями оцінювання результатів навчання здобувачів освіти відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти, у яких надано опис кожного бала дванадцятибальної шкали оцінювання, (додаток 1 наказу Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024 р. № 1093) – так учень / учениця також отримує зворотний зв'язок про свої навчальні здобутки на поточний момент.

Одночасно Загальні критерії оцінювання результатів навчання здобувачів освіти слугують основою критеріїв оцінювання за освітніми галузями (додаток 2 наказу Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024 р. № 1093).

Сутність **підсумкового оцінювання** полягає в тому, що воно **показує результат навчання та розвитку**. Метою підсумкового оцінювання є співвіднесення фактичних результатів навчання, яких досягли здобувачі освіти, з обов'язковими / очікуваними результатами навчання, визначеними Державним стандартом / модельною навчальною програмою за певний період навчання.

Підсумкове оцінювання здійснюють періодично. Кількість підсумкових робіт, час їхнього проведення вчитель / учителька може встановлювати самостійно.

Підсумкові роботи можуть забезпечувати охоплення одного, декількох або всіх груп результатів, визначених у Державному стандарті, у межах вивченого впродовж певного періоду, і мають забезпечувати об'єктивність оцінювання.

Підсумкове оцінювання – це оцінювання результатів навчання за певний проміжок часу (розділ програми / тема тощо). Воно обов'язково повинно мати вигляд формальної оцінки, яку повідомляють учням / батькам та/чи іншим особам, які мають право про неї знати.

Державна підсумкова атестація передбачає оцінювання відповідності результатів навчання учнів, які завершили здобуття базової середньої освіти, вимогам Державного стандарту.

Тобто оцінка – це фінальний підсумок, те, що ми маємо як результат, як відповідність досягнутому чи не досягнутому результату навчання здобувачів освіти.

З огляду на різні освітні потреби учнів / учениць і поглиблення освітніх втрат і розривів рекомендуємо вчительству гнучко проводити оцінювання результатів навчання учнів. Підходи до оцінювання в різних класах закладу загальної середньої освіти можуть мати відмінності, спрямовані на реалізацію освітньої програми закладу освіти та автономії вчителя.

Навчання фізики як предмета природничої освітньої галузі спрямоване на опанування учнями / ученицями таких груп загальних результатів: здійснення дослідження природи, здійснення пошуку й опрацювання інформації, усвідомлення закономірностей природи. Зважаючи, що оцінювання груп результатів відбувається впродовж тривалого часу, визначальним у процесі навчання є формувальне (як поточне) оцінювання, що здійснюється постійно й системно в процесі навчання.

З огляду на те, що завдання з фізики переважно мають комплексний характер, який вимагає одночасного вияву вмінь досліджувати, опрацьовувати і використовувати інформацію та усвідомлювати закономірності, варто виявляти його домінуючу роль у формуванні того чи того вміння.

Оцінки, отримані за виконання фізичних і астрономічних досліджень (лабораторні та практичні роботи, досліди і спостереження, навчальні проекти, вимірювання, роботи з моделювання та конструювання тощо), відіграють вирішальну роль в оцінюванні такої групи результатів, як уміння здійснювати дослідження природи.

Для групи результатів, що стосуються вміння здійснювати пошук і опрацьовувати інформацію, слугують оцінки за виконання творчих завдань, графічних і якісних задач, розв'язання проблемних питань, опрацювання текстів підручників та інших джерел інформації тощо.

Оцінювання групи результатів з усвідомлення закономірностей природи переважно ґрунтується на розв'язуванні традиційних задач із фізики, на відповідях

до запитань за змістом, що вивчається, тощо.

Тематичне оцінювання може здійснюватися з метою проміжного контролю за всіма видами робіт, що виконувались упродовж вивчення теми /

розділу або їх частин. За потреби можна проводити підсумкову (тематичну) роботу.

Семестрове оцінювання з фізики на рівні базової середньої освіти передбачає оцінювання груп загальних результатів і загальну оцінку результатів навчання. Здійснюють його з урахуванням різних видів навчальної діяльності, які мали місце протягом семестру, та динаміки особистих навчальних досягнень учня / учениці.

Щодо фіксування в журналі результатів оцінювання за групами МОН України надало роз'яснення, запропонувало три моделі оцінювання та заповнення сторінок журналу відповідно до нових рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання (матеріал «Як заповнювати журнал і виставляти оцінки за групами результатів: переказуємо головне з вебінару МОН про нові рекомендації оцінювання учнів 5–9-х класів»). Також планується внести зміни до наказу про заповнення журналу. Тобто вчителі можуть ставити ці позначки там, де дає змогу паперовий журнал або електронний – у вільних клітинках чи рядках із поміткою ГР1, чи ГР2 (група результатів перша або друга тощо).

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoi-serednoi-osviti-i300920-898>
2. Концепція нової української школи. Міністерство освіти і науки України: Нова українська школа. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalnaserednya/ua-sch-2016/konczepczya.html>
3. Наказ МОН України від 02.08.2024 р. № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhenniarekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativnavchannia>
4. Лист МОН України від 30.08.2024 року № 1.1/15776 «Про інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році». URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/66d/ffe/c4c/66dffec4c92d2958213439.pdf>
5. Як заповнювати журнал і виставляти оцінки за групами результатів: переказуємо головне з вебінару МОН про нові рекомендації оцінювання учнів 5–9-х класів. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-zapovnyuvaty-zhurnal-i-vystavlyaty-otsinky-za-grupamy-rezultativ-perekazuyemo-golovne-z-vebinaru-mon-pro-novi-rekomendatsiyi-otsinyuvannya-uchniv-5-9-h-klasiv/>

4.2. Оцінювання результатів навчання здобувачів освіти із географії

*Олександр САВВІЧ,
методист Центру методичної та аналітичної роботи;
Олександр ГРІНЧЕНКО,
старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти*

Наказ Міністерства освіти і науки України № 1093 від 02 серпня 2024 року визначив нові підходи до оцінювання результатів навчання учнів 5 – 9 класів ЗЗСО, які відповідають вимогам Державного стандарту базової середньої освіти. Ці рекомендації спрямовані на забезпечення об'єктивності, прозорості та практичної значущості оцінювання, яке відіграє ключову роль у підвищенні якості освіти.

Суттєвим аспектом нових підходів є врахування індивідуальних потреб учнів і створення сприятливих умов для їхнього всебічного розвитку. Згідно з оновленими принципами, оцінювання спрямовується не лише на фіксацію досягнень, але й на підтримку учнів у подальшому навчанні. Особливу увагу приділено розвитку ключових компетентностей, формуванню умінь самостійного навчання, критичного мислення та комунікації.

Об'єктами оцінювання є результати навчання учнів.

Результати навчання – це знання, уміння, навички, ставлення, цінності, набуті в процесі навчання, виховання та розвитку, *які можна ідентифікувати, спланувати, виміряти й оцінити та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми на кожному рівні (циклі) загальної середньої освіти.*

Методологія оцінювання базується на таких основних принципах:

- **діагностичний підхід** (оцінювання як інструмент для визначення освітніх потреб);
- **формувальне оцінювання** (підтримка учнів у процесі здобуття нових знань);
- **підсумкове оцінювання** (аналіз досягнень учнів на основі критеріїв, визначених державним стандартом).

Запровадження цих підходів в освітній процес забезпечує всебічний розвиток учнів, сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання та підвищенню їхньої мотивації. Для педагогів це відкриває можливість адаптувати методики викладання, використовуючи інноваційні інструменти оцінювання, що відповідають сучасним вимогам.

Основні функції оцінювання:

- **формувальна** (забезпечує відстеження динаміки навчального поступу);
- **констатувальна** (забезпечує встановлення рівня досягнення результатів навчання);
- **діагностувальна** (надає інформацію про стан досягнення результатів навчання, наявність навчальних втрат, причини виникнення утруднень);

- *коригувальна* (надає змогу вчителю відповідним чином адаптувати освітній процес);
- *орієнтувальна* (надає змогу відстежити динаміку формування результатів навчання та спрогнозувати їх розвиток);
- *мотиваційно-стимулювальна* (активізує внутрішні й зовнішні мотиви до навчання);
- *розвивальна* (мотивує до рефлексії та самовдосконалення);
- *прогностична* (ставить цілі навчання на майбутнє);
- *виховна* (сприяє вихованню в учнів свідомої дисципліни, наполегливості в роботі, працьовитості, почуття відповідальності, обов'язку).

Основними видами оцінювання результатів навчання учнів є *формувальне оцінювання, підсумкове оцінювання та державна підсумкова атестація.*

Формувальне оцінювання спрямоване на відстеження динаміки навчального поступу учнів, визначення їхніх навчальних (освітніх) потреб і скерування освітнього процесу на підвищення ефективності навчання з урахуванням установлених результатів навчання. Формувальне оцінювання є постійним процесом, що супроводжує навчання. Воно виконує функцію зворотного зв'язку, даючи змогу вчителю оперативно коригувати освітній процес, а учням – усвідомлювати свої сильні сторони та напрями для розвитку.

Формувальне оцінювання — інтерактивне оцінювання учнівського прогресу, що дає змогу визначати потреби учнів, адаптуючи до них процес навчання. Формувальне оцінювання результатів навчання виконує діагностувальну, коригувальну, орієнтувальну, мотиваційно-стимулювальну, розвивальну, прогностичну та виховну функції. Формувальне оцінювання (оцінювання в процесі навчання) є важливим складником освітнього процесу, оскільки воно відображає як процес навчання учнівства, зорієнтований на досягнення визначеного очікуваного результату, так і результат його навчальної діяльності на певному етапі навчання та дозволяє педагогу зрозуміти, як краще підготувати учнів до підсумкового оцінювання, відслідковувати їхній прогрес протягом навчального року.

Формувальне оцінювання здійснюють у формі самооцінювання, взаємооцінювання, оцінювання вчителем із використанням окремих інструментів. Окремі завдання для формувального оцінювання можуть бути диференційовані з урахуванням таксономії освітніх цілей за когнітивними рівнями діяльності (завдання початкового рівня передбачають уміння розпізнавати, пригадувати, відтворювати окремі елементи змісту навчання; завдання середнього рівня – розуміння та застосування елементів змісту навчання; достатнього – уміння аналізувати навчальну інформацію (класифікувати, порівнювати, узагальнювати, інтегрувати, уточнювати, упорядковувати); високого – уміння оцінювати (навчальну інформацію та власну навчальну діяльність), рефлексувати, перекодовувати інформацію (з текстової у схематичну, графічну та навпаки), створювати, продукувати). Кожний

наступний рівень (від початкового до високого) охоплює показники результатів навчання попереднього рівня та містить нові показники результатів навчання.

Формувальне оцінювання може бути бальним / числовим і має бути накопичувальним, таким, що діагностує динаміку особистісного розвитку та навчальні досягнення учнів на кожному етапі навчання.

Діагностичний підхід орієнтований на виявлення стартового рівня знань, умінь і навичок учнів, а також їхніх освітніх потреб. **Мета діагностичного оцінювання** – не тільки визначити, що учні вже знають, але й допомогти вчителям зрозуміти, які теми потребують глибшого вивчення або повторення. Застосовуються такі інструменти, як тестування на початку теми, анкетування чи використання інтерактивних завдань. Діагностичне оцінювання також допомагає коригувати навчальні програми, адаптуючи їх до потреб конкретного класу чи учня.

Діагностувальні роботи допомагають визначити рівень сформованості різних груп очікуваних результатів навчання: володіння навичками пізнавальної, дослідницької та проектної діяльності; готовність до самостійної діяльності, володіння навичками отримання необхідної інформації з карт, уміння орієнтуватися в різних джерелах інформації, критично оцінювати та інтерпретувати інформацію, одержувану з різних джерел, і представляти її в інших видах; установлення взаємозв'язків і закономірностей природи; розв'язання проблем природничого змісту. Діагностувальні роботи також дають можливість визначити індивідуальну траєкторію розвитку учнівства.

У зв'язку з цим рекомендуємо такий алгоритм діяльності вчителя / вчительки та учнів і учениць під час організації навчання:

- 1) чітко формулювати зрозумілі для учнів / учениць очікувані результати навчання (за групами результатів і за критеріями оцінювання їх);
- 2) наводити приклади завдань і видів діяльності з аналізом за критеріями оцінювання результатів виконання;
- 3) оперативно й доступно надавати учням / ученицям зворотний зв'язок щодо досягнення ними очікуваних результатів навчання;
- 4) вчасно коригувати процес навчання для досягнення його очікуваних результатів;
- 5) учити використовувати різні джерела географічної інформації (при цьому – використовувати як мінімум 3 – 5 різних джерел);
творити умови для самовираження та самореалізації учнів (учениць).

Завдання для оцінювання добираються так, щоб можна було отримати об'єктивну інформацію про рівень досягнення учнями обов'язкових результатів навчання певної групи, яка охоплює споріднені загальні результати природничої освітньої галузі.

За потреби, для отримання інформації щодо рівня досягнення очікуваних результатів навчання учнями, визначених в окремому елементі навчальної програми (тема / розділ тощо), здійснюється **тематичне оцінювання**. Тематичне оцінювання не є обов'язковим. Результати тематичного оцінювання можуть бути використані для коригування освітнього процесу.

Підсумкове оцінювання показує результат навчання та розвитку, використовується для аналізу досягнень учнів після завершення певного етапу навчання – теми, розділу чи семестру. Воно базується на чітких критеріях, визначених державними стандартами освіти. Основними інструментами є практичні роботи, дослідження, проєктні завдання, різні тестові роботи. Це оцінювання спрямовано на перевірку не тільки знань, а й уміння застосовувати їх на практиці, що особливо важливо для вивчення географії. Виставлення оцінок має бути прозорим і відповідати заздалегідь визначеним критеріям.

Підсумкове оцінювання здійснюють *періодично*. Підсумкові роботи можуть забезпечувати охоплення одного, декількох або всіх груп результатів, визначених у Державному стандарті, у межах вивченого впродовж певного періоду, і мають забезпечувати об'єктивність оцінювання.

Підсумкове оцінювання за семестр здійснюють за групами результатів навчання, що передбачені критеріями оцінювання, з урахуванням різних форм і видів навчальної діяльності. Відомості, отримані під час підсумкового семестрового оцінювання результатів навчання, застосовують для вироблення навчальних цілей на наступний період, визначення труднощів, що постали перед здобувачами освіти, та коригування освітнього процесу.

Результати оцінювання виражаються в балах (від 1 до 12) та/або за власною шкалою оцінювання результатів навчання учнів закладу освіти.

У шкільній документації (журналі, свідоцтві) виставляють **семестрові оцінки за групами результатів**. На підставі оцінок за групами результатів виставляють **загальну оцінку за семестр** із кожного навчального предмета / інтегрованого курсу навчального плану освітньої програми закладу освіти. Оцінка за семестр може бути скоригованою.

Підсумкове оцінювання за рік не здійснюють. Річну оцінку виставляють на підставі загальних оцінок за I та II семестри або скоригованих семестрових оцінок. Річна оцінка не обов'язково є середнім арифметичним оцінок за I та II семестри. Для визначення річної оцінки потрібно враховувати динаміку особистих досягнень учня / учениці протягом року. Річне оцінювання також може бути скоригованим.

Результати **семестрового та річного оцінювання** фіксують у класному журналі та Свідоцтві досягнень.

Оцінювання результатів навчання географії учнів / учениць 6–9 класів має бути спрямоване на ключові компетентності й наскрізні вміння та вимоги до обов'язкових результатів навчання в природничій освітній галузі, визначені Державним стандартом і відображені в очікуваних результатах змісту модельних програм.

У **календарно-тематичному плані** доцільно визначити відповідність кожного очікуваного результату, якого необхідно досягти на уроці, певній групі загальних результатів (ГР), визначеній у Державному стандарті, передбачити процедури проведення оцінювання, частотність і форми контролю для виявлення рівня досягнення учнями / ученицями результатів навчання, визначених в

окремому елементі навчальної програми, визначити модель виведення оцінок за семестр (СО) за групами результатів.

Модель 1. Оцінки за семестр виставляють на основі підсумкових робіт (ПР) за однією або кількома групами результатів (ПР ГР1 / ПР ГР2 / ПР ГР3), визначеною / визначених у Критеріях оцінювання природничої освітньої галузі, з урахуванням результатів поточного оцінювання (ПО) за певну групу загальних результатів (ПО ГР1 / ПО ГР2 / ПО ГР3). Під час застосування цієї моделі потрібно враховувати динаміку особистих досягнень учня / учениці протягом семестру.

Модель 2. Оцінки за семестр виставляють за результатами комплексної підсумкової роботи (КПР ГР1 / КПР ГР2 / КПР ГР3), завдання якої дають змогу встановити рівень навчальних досягнень за всіма групами результатів, визначеними в Критеріях оцінювання природничої освітньої галузі (її зазвичай проводять наприкінці семестру), з урахуванням динаміки особистих досягнень учня / учениці протягом семестру. Свідченням цього учнівського поступу є поточне оцінювання за певну групу загальних результатів (ПО ГР1 / ПО ГР2 / ПО ГР3).

Модель 3. Оцінки за семестр виставляють за підсумками комплексної підсумкової роботи (КПР ГР1 / КПР ГР2 / КПР ГР3), завдання якої дають змогу встановити рівень навчальних досягнень за всіма групами результатів, визначеними в Критеріях оцінювання природничої освітньої галузі, або на основі підсумкових робіт (ПР) за однією або декількома групами результатів (ПР ГР1 / ПР ГР2 / ПР ГР3), з урахуванням тематичного оцінювання (ТО). У разі відсутності учня / учениці на уроці в день проведення комплексної підсумкової роботи оцінки за групами загальних результатів виставляють, враховуючи поточне оцінювання протягом вивчення окремої теми.

Вивчення курсу «Географія» в базовій школі передбачає такі види оцінювання:

- **поточне (формувальне)** – під час вивчення теми (усне опитування, тестування, самостійні, практичні роботи, творчі роботи, дослідження, захист проєктів і власних (групових) досліджень тощо);
- **підсумкове** – наприкінці вивчення розділу або теми (усні та письмові роботи, тести, бесіди тощо).

Критеріями оцінювання є визначені Державним стандартом базової загальної середньої освіти орієнтири для оцінювання. Оцінюючи результати навчальної діяльності учнів, необхідно враховувати рівень засвоєння теоретичних знань, сформованості практичних умінь, навичок і цінностей, досвід дослідницької та творчої діяльності.

У модельних програмах із географії визначені орієнтири для оцінювання очікуваних результатів навчання, запропоновано зміст кожного розділу/теми, окреслено види діяльності, які може використати вчитель на уроках або поза ними, щоб допомогти учням досягти визначених програмою результатів.

У частині програм «Види навчальної діяльності» запропоновано орієнтовні методи, прийоми, ідеї, форми роботи. Тематика досліджень, проєктів,

практичних або інших робіт може бути змінена вчителем у межах вивчення відповідної теми, урахуваючи матеріально-технічне забезпечення, наявність власних дидактичних розробок, рівень підготовленості класу, інтереси дітей, регіональні особливості рідного краю тощо. Результати досліджень учнів учитель оцінює під час презентацій.

Учитель має право самостійно розподіляти навчальний час для формування очікуваних результатів навчання з урахуванням здібностей і навчальних можливостей учнів, їх інтересів, для тематичного оцінювання, уроків систематизації та узагальнення, уроків-екскурсій, реалізації проектної діяльності тощо.

Автори модельних програм із географії запропонували велику кількість практичних робіт. Це зроблено для того, аби вчителі / вчительки мали вибір і підібрали для себе ту їх кількість і ті теми, що відповідають власній методиці викладання географії. **Модельними програмами не передбачено обов'язкових практичних робіт.** Учитель має право визначати кількість практичних робіт, їх тематику, вид практичної роботи (навчальна, тренувальна, підсумкова), час і місце проведення, урахуваючи матеріально-технічну базу закладу освіти, рівень підготовки учнів, регіональні особливості території, навчально-методичне забезпечення. Бажано, щоби практичні роботи охоплювали різноманітні географічні питання.

Семестрове оцінювання передбачає оцінювання окремих груп загальних результатів і загальну оцінку результатів навчання.

У шкільній документації (журнали, свідоцтві) фіксуються оцінки з усіх предметів природничої освітньої галузі за однаковими групами результатів:

- **ГР1.** Проводить дослідження природи / Досліджує природу (у державному стандарті група 1 «Пізнання світу природи засобами наукового дослідження»);
- **ГР2.** Здійснює пошук і опрацьовує інформацію (у державному стандарті група 2. «Опрацювання, систематизація та представлення інформації природничого змісту»);
- **ГР3.** Усвідомлює закономірності природи (у державному стандарті група 3. «Усвідомлення розмаїття і закономірностей природи, ролі природничих наук і техніки в житті людини; відповідальна поведінка для сталого розвитку суспільства»).

У Державному стандарті базової середньої освіти для природничої освітньої галузі визначено чотири групи результатів, а у свідоцтві досягнень рекомендовано виставляти оцінки за трьома групами результатів, оскільки конкретні результати групи результатів «Розвиток наукового мислення, набуття досвіду розв'язання проблем природничого змісту» враховують при оцінюванні інших груп результатів.

Оцінка першої групи результатів (ГР1) складається з оцінок, отриманих за вміння виявити і сформулювати дослідницьку проблему, спланувати дослідження, виокремити, проаналізувати кроки дослідження, зафіксувати спостереження, виконати навчальні проекти, змоделювати природне явище або

об'єкт, сконструювати приладдя тощо. Виявити ці вміння учні й учениці можуть під час виконання лабораторних і практичних робіт, практикумів із розв'язування експериментальних (дослідницьких) завдань, вимірювань, дослідів і спостережень, польових робіт, навчальних проєктів, моделювань і конструювань та інших видів робіт, пов'язаних з умінням досліджувати природу.

Для другої групи результатів (ГР2), що стосуються вміння здійснювати пошук й опрацьовувати інформацію, слугують оцінки за пошук, порівняння, зіставлення, узагальнення, оцінювання інформації, представлення інформації в різних формах, перетворення одного виду інформації в інший.

Оцінювання третьої групи результатів (ГР3) з усвідомлення закономірностей природи переважно ґрунтується на вмінні учнів і учениць застосовувати науковий апарат природничих наук для пояснення природних і технічних явищ і об'єктів. Виявити ці вміння учні й учениці можуть під час розв'язування задач, відповідей на запитання за змістом вивченого тощо.

Оцінювання здійснюється за визначеними критеріями, які дозволяють встановити відповідність між вимогами до обов'язкових результатів навчання, визначеними Державним стандартом, і фактичними результатами навчання, яких досягають учні. Критерії оцінювання реалізуються за чотирма рівнями (початковий, середній, достатній, високий). Кожний наступний рівень охоплює вимоги до попереднього, а також додає нові.

Для прикладу рекомендуємо використовувати Критерії оцінювання результатів навчання учнів 5–7 класів НУШ (природнича освітня галузь, укладені на основі рекомендацій, зазначених у наказі Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024 № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» (табл.3).

Таблиця 3

Критерії оцінювання результатів навчання учнів 5–7 класів НУШ

Бал	ГАЛУЗЕВІ КРИТЕРІЇ		
	Група результатів 1. Проводить дослідження природи	Група результатів 2. Здійснює пошук та опрацьовує інформацію	Група результатів 3. Усвідомлює закономірності природи
1	Учень / учениця: виконує частину простих завдань / дослідницьких дій за наданим зразком із допомогою вчителя	Учень / учениця: сприймає і розпізнає інформацію, отриману від учителя / інших осіб	Учень / учениця: намагається відповідати на прості запитання
2	Учень / учениця: виконує прості завдання / дослідницькі дії за наданим зразком із допомогою вчителя	Учень / учениця: відтворює незначну частину інформації, отриманої від учителя / інших осіб або із запропонованих джерел	Учень / учениця: намагається знаходити у почутому / прочитаному частковій відповіді на прості запитання; намагається виконувати прості завдання / навчальні дії за наданим зразком із допомогою вчителя; слухає інших, комунікує за потреби

3	Учень /учениця: виконує завдання / дослідницькі дії за наданим зразком із допомогою вчителя; долучається до роботи в групі під час виконання дослідницьких дій	Учень /учениця: відтворює частину інформації, отриманої від учителя / інших осіб або із запропонованих джерел	Учень /учениця: знаходить у почутому / прочитаному часткові відповіді на запитання; виконує окремі завдання / навчальні дії за наданим зразком із допомогою вчителя; долучається до роботи в групі; намагається висловлювати свої думки
4	Учень /учениця: виконує завдання / дослідницькі дії за зразком із допомогою вчителя; частково виконує обов'язки, розподілені в групі під час виконання дослідницьких дій / завдань; пояснює окремі дослідницькі дії	Учень /учениця: відтворює за зразком основну інформацію, отриману із запропонованих джерел; висловлює свої думки, використовуючи отриману інформацію	Учень /учениця: розуміє окремі поняття / терміни / навчальні дії; виконує завдання / навчальні дії за зразком із допомогою вчителя; частково виконує обов'язки, розподілені в групі
5	Учень /учениця: виконує дослідницькі дії за запропонованим алгоритмом, за потреби звертаючись по допомогу; розпізнає з допомогою вчителя проблеми, які можна розв'язати дослідницьким способом; виконує завдання в групі відповідно до визначених обов'язків під час виконання дослідницьких дій і завдань	Учень /учениця: застосовує частково інформацію, отриману від учителя / інших осіб або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань; знаходить у почутому / прочитаному відповіді на прості запитання	Учень /учениця: намагається пояснити основні поняття / явища / навчальні дії; виконує завдання / навчальні дії за запропонованим алгоритмом із допомогою вчителя; виконує свою частку групової роботи
6	Учень / учениця: розуміє і пояснює дослідницькі дії; виконує репродуктивні види дослідницької діяльності за запропонованим алгоритмом самостійно; розпізнає з допомогою вчителя проблеми, які можна розв'язати дослідницьким способом, і висловлює припущення щодо їх розв'язання; виконує дослідницькі дії / спільне завдання в групі відповідно до визначених обов'язків	Учень / учениця: здійснює пошук інформації в запропонованих джерелах; застосовує інформацію, отриману від учителя / інших осіб або із запропонованих джерел для виконання навчальних завдань	Учень /учениця: розуміє і пояснює основні поняття / явища / навчальні дії з допомогою вчителя, наводить прості приклади; виконує завдання / навчальні дії за запропонованим алгоритмом самостійно; виконує спільне завдання в групі відповідно до визначених обов'язків
7	Учень /учениця: виконує репродуктивні й частково-пошукові види дослідницької діяльності за запропонованим алгоритмом або в співпраці; розпізнає проблемні ситуації з допомогою вчителя, розв'язує їх відомим способом; співпрацює в групі, виконуючи дослідницькі завдання	Учень /учениця: знаходить у запропонованих джерелах потрібну інформацію для виконання навчальних завдань і розв'язання проблемних ситуацій; відповідає на окремі запитання за опрацьованою інформацією, поданою в різний спосіб; перетворює один вид інформації в інший за зразком	Учень /учениця: відповідає на окремі запитання, наводить типові приклади й аргументи на підтвердження висловленої думки; виконує репродуктивні й частково-пошукові види навчальної діяльності за запропонованим алгоритмом самостійно або в групі; розпізнає проблемні ситуації з допомогою вчителя, висловлює припущення щодо їх розв'язання; налагоджує

			комунікацію, співпрацює в групі за погодженим планом, виконуючи навчальні завдання
8	Учень / учениця: виконує окремі пошукові, дослідницькі та / або творчі дії; розв'язує проблемні ситуації відомими способами під керівництвом учителя; активно співпрацює з іншими, визначає свої завдання в груповій дослідницькій діяльності	Учень / учениця: аналізує інформацію, отриману з обраних джерел, зіставляє, порівнює та групує її за заданою ознакою; відповідає на запитання за опрацьованою інформацією, поданою в різний спосіб; перетворює інформацію одного виду в інший	Учень / учениця: розпізнає проблемні ситуації, розв'язує їх відомим способом із допомогою вчителя; відповідає на запитання, доповнює думку / відповіді однокласників; виконує окремі навчальні дії; активно співпрацює з іншими, виконуючи навчальні завдання, визначає свої завдання в групі; залучає інших до співпраці в межах запропонованої теми
9	Учень / учениця: виконує пошукові дослідницькі та творчі завдання; розв'язує проблемні ситуації відомими способами; пропонує нові способи розв'язання проблемних ситуацій під керівництвом учителя; активно співпрацює та допомагає іншим, виконуючи дослідницькі завдання	Учень / учениця: аналізує інформацію, отриману з різних джерел; добирає спосіб унаочнення інформації	Учень / учениця: розпізнає проблемні ситуації з-поміж запропонованих, розв'язує їх відомими способами під керівництвом учителя; добирає доречні приклади та аргументи щодо висловленої думки; виконує пошукові завдання; активно співпрацює з іншими, генерує ідеї під час виконання завдання
10	Учень / учениця: ставить запитання, установлює логічні зв'язки між досліджуваними об'єктами, явищами, процесами; застосовує здобуті знання й практичні вміння в різних дослідницьких / проблемних ситуаціях; пропонує кілька способів розв'язання проблемної ситуації самостійно або в групі	Учень / учениця: виокремлює істотну й потрібну інформацію, отриману з різних джерел; оцінює інформацію за наданими критеріями під керівництвом учителя	Учень / учениця: розпізнає проблемні ситуації; ставить запитання, установлює логічні зв'язки між об'єктами, фактами, явищами; застосовує здобуті знання й практичні вміння в типових навчальних ситуаціях; здійснює різні види діяльності, пропонує кілька способів розв'язання проблемної ситуації самостійно або в групі; долучається до розроблення критеріїв оцінювання власної діяльності, діяльності групи
11	Учень / учениця: застосовує здобуті знання й практичні вміння в нестандартних ситуаціях; аналізує власні навчальні дії самостійно або в групі; конструктивно взаємодіє в групі під час дослідницької діяльності: висловлює власну позицію, аргументує її, робить висновки	Учень / учениця: знаходить інформацію й аналізує її; узагальнює інформацію, отриману з різних джерел; оцінює інформацію за наданими критеріями	Учень / учениця: висловлює щодо проблемної ситуації власну позицію, аргументує її; оцінює різні аспекти проблеми; використовує наукові факти для формулювання власних суджень; застосовує здобуті знання й практичні вміння в нетипових ситуаціях; конструктивно взаємодіє в групі для розв'язання спільних навчальних завдань; здійснює різні види діяльності, аналізує власні навчальні дії та дії групи

12	Учень /учениця: застосовує здобуті знання й практичні вміння, усвідомлює ризики і прогнозує наслідки; аналізує й оцінює власні дослідницькі дії; ініціює, планує та організує співпрацю в групі для виконання дослідницьких / творчих завдань	Учень /учениця: порівнює, зіставляє та оцінює інформацію, отриману з різних самостійно вибраних джерел; оцінює надійність джерел інформації	Учень /учениця: висловлює щодо проблемної ситуації власну позицію, аргументує її, робить висновки; установлює закономірності, підтверджує їх прикладами; застосовує здобуті знання й практичні вміння для розв'язання проблемних ситуацій, усвідомлює ризики й прогнозує наслідки; аналізує власні навчальні дії, планує свій подальший навчальний поступ; організує співпрацю в групі для досягнення навчальних цілей; толерує різні точки зору, опосередковує спілкування в групі.
----	---	---	--

Оцінка за групами результатів є частиною оновленого підходу до оцінки. Цей підхід упроваджений для забезпечення прозорості, об'єктивності та узгодженості оцінювання, з урахуванням компетентнісного підходу Нової української школи (НУШ). Оцінювання за групами результатів дозволяє не лише перевірити знання учнів, але й розвинути їх компетентність, спрямовану на вирішення реальних проблем. Використання цього підходу сприяє створенню навчального середовища, орієнтованому на розвиток особистості учнів, їхню активну участь у суспільному житті та збереження навколишнього середовища.

Частотність і процедури проведення оцінювання, а також види діяльності, результати яких підлягають оцінюванню, педагоги визначають з урахуванням дидактичної мети, особливостей змісту навчального предмета (у нашому випадку – географії) та з урахуванням етапу опанування програмового матеріалу в цілому й етапу опанування очікуваного результату зокрема.

4.3 Оцінювання результатів навчання учнів/учениць з хімії

Олексій ГРИГОРОВИЧ, доцент кафедри методики природничо-математичної освіти, методист Центру методичної та аналітичної роботи, кандидат хімічних наук

Упровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти, що передбачає формування ключових компетентностей, інтегруючи базові знання, наскрізні вміння, які об'єднують компетентності та освітні галузі, а також обов'язкові результати навчання (загальні й конкретні) та орієнтири для їх оцінювання, суттєво змінює підходи до оцінювання результатів навчання здобувачів освіти з хімії.

Зміна змісту освіти, упровадження компетентнісного підходу та нових навчальних програм вимагає оновлення інструментів і критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнівства. Інструментарій, розроблений для попередніх систем оцінювання, не може ефективно застосовуватись у нових умовах, які

диктують реформу «Нова українська школа». Нова система оцінювання передбачає акцент на компетентностях: здобутті не лише знань, а й умінь застосовувати їх у реальному житті.

В умовах реформування освіти оцінювання з хімії зосереджується на визначенні ступеня оволодіння ключовими компетентностями, зокрема:

- **умінням використовувати хімічні знання для розв'язання практичних завдань побутового або наукового характеру:** аналізу складу речовин, оцінювання впливу хімічних процесів на довкілля, безпечної поведінки у побуті тощо;
- **розвитком критичного мислення:** оцінки достовірності інформації, пов'язаної з хімією, що міститься у відкритих джерелах;
- **здатністю до навчання впродовж життя:** самостійного пошуку інформації, постановки експериментів, роботи з науковими текстами;
- **формуванням екологічної свідомості:** розуміння значення хімії у вирішенні глобальних викликів, таких як зміна клімату, охорона водних ресурсів тощо.

Оцінювання навчальних досягнень із хімії у класах НУШ спирається на обов'язкові результати навчання, визначені Державним стандартом. Воно охоплює:

1. **Рівень предметних знань і вмінь:** розуміння основних понять хімії, таких як атом, молекула, хімічний зв'язок, хімічна реакція.
2. **Здатність до міжпредметної інтеграції:** застосування знань із хімії у зв'язку з біологією, фізикою, екологією, технологіями.
3. **Розвиток «м'яких навичок»:** командної роботи, комунікації, гнучкості та адаптивності.

Нові підходи також включають формувальне оцінювання, що допомагає учням зрозуміти, як вони досягають навчальних цілей, і спрямовує їх на подальший розвиток. Окрім того, велика увага приділяється самостійній і груповій роботі учнів, яка відображає їхню здатність вирішувати проблеми та приймати рішення.

Таким чином, оцінювання навчальних досягнень із хімії в умовах реалізації нового Державного стандарту базується на комплексному підході, що враховує як набуті знання, так і сформовані компетентності, необхідні для життя в сучасному світі.

Ці вимоги до оцінювання для хімії відображають системний підхід, що дозволяє оцінювати навчальні досягнення здобувачів освіти комплексно. Зміщення акценту від знаннєвого компонента до компетентнісного підходу потребує вдосконалення інструментів оцінювання та впровадження нових критеріїв, які б відповідали сучасним освітнім викликам.

Важливим елементом нового підходу є інтеграція трьох рівнів оцінювання:

- **Групи результатів:** визначаються через ключові компетентності природничої галузі, такі як здатність до наукового мислення, аналізу й синтезу інформації, розуміння взаємозв'язків у природі та їхнього впливу на людину.

- **Загальні результати навчання:** формуються як для базової середньої освіти загалом, так і для окремих освітніх циклів (5–6 та 7–9 класи). Наприклад, у хімії вони охоплюють вміння ідентифікувати хімічні речовини за їхніми властивостями, виконувати експериментальні дослідження, інтерпретувати результати та робити висновки.
- **Орієнтири для оцінювання:** конкретизують рівні досягнення, наприклад, здатність учня формулювати хімічні рівняння чи аналізувати вплив людської діяльності на довкілля через хімічні процеси.

Зміни в навчальному процесі також вплинули на критерії оцінювання. Якщо раніше основна увага приділялася запам'ятовуванню фактів і правил, то нині оцінювання включає широкий спектр компетентностей:

- Знання (розуміння понять, таких як атоми, молекули, хімічні реакції);
- Уміння (здатність проводити хімічні експерименти, використовувати хімічні дані для вирішення реальних задач);
- Мислення (критичне та креативне, здатність до вирішення проблем);
- Цінності (розуміння важливості хімії для суспільства та довкілля).

Основою для формування критеріїв є положення Державного стандарту базової середньої освіти, який окреслює обов'язкові результати навчання. У цьому контексті додаток 10 стандарту є базовим орієнтиром для визначення того, що саме підлягає оцінюванню.

Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024 р. № 1093 доповнює цей підхід, надаючи практичні рекомендації для оцінювання. Документ уточнює:

- **Загальні критерії оцінювання:** встановлюють базові принципи оцінювання, незалежно від освітньої галузі.
- **Критерії оцінювання за освітніми галузями:** адаптуються до специфіки хімії, ураховуючи її групи результатів.

Для хімії ці критерії можуть включати, наприклад:

- Здатність пояснювати хімічні явища на основі моделей і теорій;
- Виконання експериментів із дотриманням техніки безпеки;
- Розроблення індивідуальних чи групових проєктів, спрямованих на розв'язання прикладних задач.

Слід зазначити, що кількість груп результатів навчання здобувачів освіти для природничої освітньої галузі, зокрема хімії, також різниться в Державному стандарті базової середньої освіти та в Рекомендаціях МОН України щодо оцінювання, а також у свідоцтві досягнень. У Державному стандарті базової середньої освіти визначено чотири групи результатів:

1. **Пізнання світу природи засобами наукового дослідження.** Ця група охоплює розвиток експериментальних навичок, здатності до проведення хімічних досліджень, аналізу отриманих даних і формування висновків.

2. Опрацювання, систематизація та представлення інформації природничого змісту. Учні вчаться працювати з науковими текстами, графіками, таблицями та іншими джерелами інформації, що стосуються хімії.

3. Усвідомлення розмаїття і закономірностей природи, ролі природничих наук і техніки в житті людини, відповідальна поведінка для сталого розвитку суспільства. Група зосереджена на екологічній свідомості та розумінні значення хімії у вирішенні глобальних викликів, таких як зміна клімату чи управління ресурсами.

4. Розвиток наукового мислення, набуття досвіду розв'язання проблем. Учні здобувають уміння аналізувати проблеми, пов'язані з хімічними явищами, розробляти шляхи їх вирішення та застосовувати знання в реальному житті.

Однак, щоб спростити процес оцінювання та заповнення свідоцтва досягнень, у Рекомендаціях МОН України окремі суміжні групи було об'єднано, і для природничої освітньої галузі (зокрема хімії) виділено три ключові групи результатів:

1. Розвиток експериментальних навичок. Включає проведення хімічних досліджень, спостереження за реакціями, аналіз і фіксацію результатів.

2. Опрацювання та аналіз інформації. Уміння знаходити, систематизувати та використовувати інформацію для пояснення хімічних явищ.

3. Розуміння основних закономірностей хімії та їх застосування. Учні демонструють здатність пояснювати хімічні процеси, пов'язані з реальними умовами.

З-поміж багатьох функцій оцінювання реформа Нової української школи робить акцент на формувальному оцінюванні, яке забезпечує зворотний зв'язок між учителем і учнем. Формувальне оцінювання допомагає учням усвідомлювати свої досягнення та напрями розвитку, а вчителям – коригувати навчальний процес.

Основними видами оцінювання в межах природничої освітньої галузі, зокрема хімії, є:

- **Формувальне оцінювання.** Спрямоване на постійний моніторинг досягнень учнів під час освітнього процесу.
- **Підсумкове оцінювання.** Проводиться наприкінці навчального періоду для визначення досягнень здобувачів освіти.
- **Державна підсумкова атестація (ДПА).** На завершення курсу базової середньої освіти (7–9 класи) учні отримують оцінку на основі незалежної підсумкової роботи, що охоплює ключові компетентності та знання з хімії.

Важливим є розрізнення самого процесу оцінювання та кінцевої оцінки. **Оцінювання** надає можливість аналізувати досягнення учнівства на певному етапі, тоді як **підсумкова оцінка** є результатом загального навчального поступу, ураховуючи набуті знання, уміння та компетентності.

Окрім надання зворотного зв'язку, формувальне оцінювання відіграє ключову роль у підтримці мотивації учнів до навчання. Воно сприяє

формуванню в учнів самостійності, відповідальності за власний навчальний поступ і вмінню аналізувати свої досягнення.

Основні характеристики формувального оцінювання:

1. **Орієнтованість на результати навчання.** Учні отримують конкретні рекомендації, які відповідають встановленим критеріям і групам результатів навчання.

2. **Індивідуальний підхід.** Формувальне оцінювання дозволяє враховувати освітні потреби кожного учня та пропонувати завдання, які відповідають його рівню підготовки.

3. **Безперервність процесу.** Оцінювання відбувається регулярно під час освітнього процесу, забезпечуючи постійний моніторинг динаміки навчання.

4. **Відсутність оціночного тиску.** Оцінювання спрямоване не стільки на підсумковий результат, скільки на підтримку процесу навчання.

Формувальне оцінювання з хімії може включати такі форми:

- **Оціночні судження.** Учитель описує сильні сторони учня у виконанні конкретного завдання (наприклад, у проведенні експерименту або розв'язанні хімічних задач) і надає рекомендації для подальшого розвитку.
- **Поточна оцінка.** Вона може бути представлена у вигляді балів згідно з дванадцятибальною шкалою або у форматі умовних позначень (наприклад, "+" для успішно виконаних завдань).

Додаток 1 до наказу МОН України від 02.08.2024 р. № 1093 пропонує детальний опис кожного бала дванадцятибальної шкали, що дозволяє вчителю прозоро та об'єктивно оцінювати здобутки учнів. Наприклад, для оцінки у 10 балів зазначено, що учень демонструє впевнене застосування знань і вмінь, але допускає незначні помилки, які не впливають на загальний результат.

Загальні критерії оцінювання (додаток 2 до наказу) адаптовані для кожної освітньої галузі, зокрема для природничих наук. У хімії вони можуть охоплювати:

- Рівень розуміння теоретичних основ (понять, законів, моделей).
- Здатність проводити експерименти, дотримуючись безпечних умов.
- Навички інтерпретації отриманих даних і формулювання висновків.
- Здатність застосовувати знання для вирішення практичних задач.

Учитель хімії повинен не лише оцінювати, але й активно сприяти розвитку навчальних компетентностей учнів. Це включає:

- Постійне спостереження за динамікою навчання.
- Організацію роботи в групах або парах для стимулювання взаємного навчання.
- Надання індивідуальних консультацій для учнів, які потребують додаткової підтримки.

Формувальне оцінювання є важливим інструментом у системі Нової української школи, який забезпечує розвиток учнівських компетентностей і підвищення якості навчання з хімії.

Підсумкове оцінювання є важливим інструментом у визначенні результатів навчання учнів за певний період. Його основна мета – забезпечити співвіднесення фактичних досягнень учнів із встановленими обов'язковими результатами навчання, визначеними Державним стандартом або модельною навчальною програмою.

Характеристики підсумкового оцінювання:

1. **Регулярність і планування.** Учитель самостійно встановлює кількість і час проведення підсумкових робіт, урахуваючи специфіку навчального процесу, темп опанування матеріалу та потреби класу.

2. **Охоплення результатів.** Підсумкові роботи можуть включати завдання, що оцінюють одну групу результатів (наприклад, експериментальні навички) або декілька груп (знання теорії, аналіз інформації та застосування знань на практиці).

3. **Об'єктивність.** Завдання мають бути зрозумілими, структурованими й такими, що дозволяють об'єктивно оцінити досягнення учнів відповідно до їхніх зусиль і знань.

4. **Формалізованість.** Результати підсумкового оцінювання мають бути офіційно оформлені й донесені до учнів, їхніх батьків або інших зацікавлених осіб, зокрема адміністрації школи.

Сучасна освіта зобов'язує враховувати різноманітність освітніх потреб учнів. Особливо важливо це в умовах можливих освітніх втрат, спричинених пандемією COVID-19, військовими діями чи іншими факторами. Для врахування цих потреб учителю рекомендовано:

- **Індивідуалізувати оцінювання.** Підбирати завдання, які відповідають рівню підготовки учнів, але водночас дають можливість проявити свій потенціал.
- **Враховувати прогрес учня.** Оцінювати не лише кінцевий результат, а й динаміку розвитку.
- **Реалізовувати автономію закладу освіти.** Підсумкове оцінювання може бути організовано в різний спосіб залежно від цілей та структури освітньої програми конкретного закладу.

Учитель відіграє ключову роль у забезпеченні прозорості та об'єктивності підсумкового оцінювання. Важливо, щоб він не лише проводив оцінювання, а й надавав учням зворотний зв'язок щодо їхніх досягнень, допомагаючи визначити наступні кроки для покращення результатів.

Формувальне та підсумкове оцінювання мають доповнювати одне одного. У той час як формувальне оцінювання спрямоване на підтримку та розвиток процесу навчання, підсумкове дає змогу оцінити результати цього процесу на певному етапі. Таким чином, обидва підходи є складовими частинами єдиної системи оцінювання, спрямованої на забезпечення якості навчання та розвитку компетентностей учнів.

Оскільки оцінювання груп результатів здійснюється протягом тривалого часу, ключовим у процесі навчання є формувальне оцінювання. Воно проводиться систематично та орієнтоване на моніторинг прогресу учнів.

Формувальне оцінювання допомагає учням усвідомити, яких результатів вони вже досягли, та визначити, над чим ще варто працювати.

Оцінювання за групами результатів:

1. Дослідження природи. Основну роль у цій групі відіграють результати виконання лабораторних і практичних робіт, навчальних проєктів, експериментів, спостережень, дослідів і конструювання. Наприклад, оцінка за роботу, де учні визначають вологість піску або проводять реакції з подальшим аналізом.

2. Пошук і опрацювання інформації. До цієї групи належать оцінки за виконання творчих завдань, аналіз і систематизацію даних із підручників, науково-популярної літератури чи інших джерел інформації. Наприклад, складання схем або таблиць, розв'язання проблемних питань. А також розв'язування задач і складання рівнянь реакцій.

3. Розуміння закономірностей. Для цієї групи результатів основними є обговорення хімічних процесів і закономірностей.

Фіксування результатів у журналі:

МОН України надало рекомендації щодо фіксування результатів оцінювання в журналі. Учителі можуть використовувати позначки для груп результатів (ГР1, ГР2, ГР3 тощо) у вільних клітинках або рядках. Це дозволяє прозоро відображати результати навчання за окремими групами.

Для реалізації цього підходу передбачено три моделі заповнення журналу (відповідно до рекомендацій МОН). Планується внесення змін до наказу про заповнення журналів, що зробить цей процес більш зручним як у паперовій, так і в електронній формі.

Отже, оцінювання в хімії орієнтоване на комплексний підхід, який дозволяє враховувати досягнення учнів за різними аспектами навчання. Систематичне формувальне оцінювання в поєднанні з тематичним і семестровим підсумковим контролем забезпечує об'єктивність і сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу.

5. Нові підходи та особливості оцінювання результатів навчання учнів технологічної освітньої галузі

Людмила СИНИЦЯ,
методистка Центру методичної та аналітичної роботи

Оцінювання результатів навчання учнів 5–7 класів здійснюється згідно з рекомендаціями щодо оцінювання результатів навчання учнів 5–9 класів закладів загальної середньої освіти, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 02 серпня 2024 р. № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання».

Відповідно до рекомендацій оцінювання може здійснюватись як у процесі навчання (поточне), так і на різних його етапах (підсумкове). **Основними видами оцінювання результатів навчання учнів у технологічній освітній галузі є формувальне та підсумкове оцінювання.** Оцінювання результатів навчання учнів здійснюється згідно з вимогами до обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом базової середньої освіти (постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року).

Оцінювання дає інформацію про досягнення результатів навчання на певному етапі освітнього процесу. Результати оцінювання виражаються в балах (від 1 до 12) та/або в оціночних судженнях. **Критерії оцінювання реалізуються за чотирма рівнями** (початковий, середній, достатній, високий). За вибором закладу освіти оцінювання може здійснюватися за власною шкалою оцінювання результатів навчання. У разі запровадження закладом освіти власної шкали оцінювання результатів навчання учнів ним мають бути визначені правила переведення до 12-бальної шкали оцінювання. Оцінювання результатів навчання здійснюють за допомогою різних методів, вибір яких зумовлений особливостями змісту предмета «Технології», його обсягом, рівнем узагальнення, віковими особливостями учнів із застосуванням різних способів і засобів.

Підсумкове оцінювання здійснюють періодично. Кількість підсумкових робіт, час їхнього проведення вчитель може встановлювати самостійно. При виставленні підсумкової оцінки враховуються всі види навчальної діяльності, що підлягали оцінюванню протягом вивчення тем чи реалізації навчальних проєктів. Відомості, отримані під час підсумкового оцінювання результатів навчання, застосовуються для вироблення навчальних цілей на наступний період, визначення труднощів, що постали перед здобувачами освіти, та коригування освітнього процесу.

Семестрове оцінювання здійснюють за групами результатів навчання, що передбачені Критеріями оцінювання технологічної освітньої галузі (додаток 10 до наказу МОН №1093), з урахуванням різних форм і видів навчальної діяльності. У Державному стандарті базової середньої освіти зазначені чотири групи обов'язкових результатів навчання:

- втілення задуму в готовий продукт за алгоритмом проєктно-технологічної діяльності;

- творче застосування традиційних і сучасних технологій декоративно-ужиткового мистецтва;
- ефективне використання техніки і матеріалів без заподіяння шкоди навколишньому середовищу;
- турбота про власний побут, задоволення власних потреб і потреб інших осіб.

До кожної групи обов'язкових результатів навчання визначені загальні та конкретні результати і орієнтири для оцінювання (додаток 12 до Державного стандарту базової середньої освіти).

З метою якісного оцінювання результатів навчання учнів і учениць у календарно-тематичному плануванні варто визначити один або кілька конкретних очікуваних результатів (відповідної групи результатів), які необхідно досягти на конкретному уроці.

Підсумкове оцінювання за рік не здійснюють. Річну оцінку виставляють на підставі загальних оцінок за I та II семестри або скоригованих семестрових оцінок. Річна оцінка не обов'язково є середнім арифметичним оцінок за I та II семестри. Для визначення річної оцінки потрібно враховувати динаміку особистих досягнень учня / учениці протягом року. Результати семестрового та річного оцінювання фіксують у класному журналі та Свідоцтві досягнень.

У Свідоцтві досягнень виставляють семестрові оцінки за групами результатів. На підставі оцінок за групами результатів виставляється загальна оцінка за семестр. У технологічній освітній галузі визначено чотири групи результатів, тож у свідоцтво досягнень виставляємо оцінки за чотирма групами результатів, як визначено *Державним стандартом базової середньої освіти (постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року)* і наказом Міністерства освіти і науки України від 02 серпня 2024 року № 1093 *«Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання»*.

Кожна тема окремого уроку виконання проекту може бути спрямована на досягнення одного або декількох обов'язкових результатів навчання, які можуть бути оцінені вчителем (ГР 1, ГР 2, ГР 3, ГР 4). Поточні оцінки оцінюють певну діяльність учнів, які обумовлені галузевими критеріями. Також відповідають етапам проектної діяльності. За проектну діяльність доцільно оцінити учнів за чотирма групами результатів. Підсумкова оцінка за семестр формується на основі захисту проекту і також розподіляється за групами результатів навчання, які будуть перенесені у Свідоцтво досягнень, урахувавши динаміку оцінок за проекти протягом семестру.

До прикладу орієнтовний варіант заповнення журналу (табл. 4). Кожен заклад освіти обирає та затверджує свій варіант заповнення журналу на педагогічній раді.

Приклад заповнення сторінок журналу

Прізвище та ім'я учня /учениці	ГР 1	ГР 2	ГР 3	ГР 4	—
	09	09	09	09	09	09	...	12	12	12					
...Олена	10		8		10	10		10		9	10	9	10	10	10
...Василь		9		10		10			10	8	9	10	10	8	9
...Євген	8		10	9	10	10		10		10	8	10	10	10	10
	ГР1	ГР1	ГР2	ГР2	ГР3	ГР4	ГР...	ГР2	ГР3	ГР4					

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.11.2024).

2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 року № 463-IX (редакція від 24.03.2024, підстава – 3482-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 15.11.2024).

3. Типова освітня програма для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти. Затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 № 408. URL: <https://cutt.ly/LlbsR6f> (дата звернення: 15.11.2024).

4. Наказ МОН України від 09.08.2024 № 1120 «Про внесення змін до Типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти». URL: <https://mon.gov.ua/npa/provnesennia-zmin-do-typovoi-osvitnoi-prohramy-dlia-5-9-klasiv-zakladiv-zahalnoi-serednoi-osvity> (дата звернення: 15.11.2024).

5. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 15.11.2024).

6. Модельні навчальні програми навчального предмета «Технології. 5-6 класи», «Технології. 7-9 класи», які мають гриф Міністерства освіти і науки України. URL: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/tehnolohichna-osvitnia-haluz/> (дата звернення: 15.11.2024).

7. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» від 2 серпня 2024 р. №1093. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhenniarekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativnavchannia> (дата звернення: 15.11.2024).

6. Нові підходи та особливості оцінювання результатів навчання учнів мистецької освітньої галузі

Людмила СИНИЦЯ,
методистка Центру методичної та аналітичної роботи

Оцінювання результатів навчання учнів 5–7 класів здійснюється згідно з рекомендаціями щодо оцінювання результатів навчання учнів 5–9 класів закладів загальної середньої освіти, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 02 серпня 2024 р. № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання».

Відповідно до рекомендацій оцінювання може здійснюватись як у процесі навчання (поточне), так і на різних його етапах (підсумкове). **Основними видами оцінювання результатів навчання учнів у технологічній освітній галузі є формувальне та підсумкове оцінювання.** Оцінювання результатів навчання учнів здійснюється згідно з вимогами до обов'язкових результатів навчання, визначених *Державним стандартом базової середньої освіти (постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року)*.

Оцінювання дає інформацію про досягнення результатів навчання на певному етапі освітнього процесу. Результати оцінювання виражаються в балах (від 1 до 12) та/або в оціночних судженнях. **Критерії оцінювання реалізуються за чотирма рівнями** (початковий, середній, достатній, високий). За вибором закладу освіти оцінювання може здійснюватися за власною шкалою оцінювання результатів навчання. У разі запровадження закладом освіти власної шкали оцінювання результатів навчання учнів ним мають бути визначені правила переведення до 12-бальної шкали оцінювання. Оцінювання результатів навчання здійснюють за допомогою різних методів, вибір яких зумовлений особливостями змісту мистецької освітньої галузі, його обсягом, рівнем узагальнення, віковими особливостями учнів із застосуванням різних способів і засобів.

Оцінювання може здійснюватись як у процесі навчання (поточне), так і на різних його етапах (підсумкове). Оцінювання результатів навчання здійснюється за допомогою різних методів, вибір яких зумовлюється з особливостями інтегрованого курсу «Мистецтво», його обсягом, рівнем узагальнення, віковими особливостями учнів із застосуванням різних способів і засобів.

Оцінювання здійснюється із застосуванням завдань різних когнітивних рівнів: на відтворення знань, на розуміння, на застосування в стандартних і змінених навчальних ситуаціях, уміння висловлювати власні судження, ставлення тощо.

Не рекомендовано проводити з мистецтва спеціальні діагностувальні роботи або інші види діяльності, що виконують контрольню-оцінювальну функцію. Весь процес освітнього діагностування для підлітків має відбуватися природно і безстресово.

Частотність і процедури проведення оцінювання, а також види діяльності, результати яких підлягають оцінюванню, визначають педагогічні працівники з

урахуванням дидактичної мети, особливостей змісту інтегрованого курсу «Мистецтво» та з урахуванням етапу опанування програмового матеріалу та етапу досягнення очікуваного результату навчання. **Одним із важливих складників освітнього процесу є формувальне оцінювання** – це інтерактивне оцінювання учнівського прогресу, що дає змогу вчителям визначати потреби учнів, адаптуючи до них процес навчання. На кожному етапі навчання вчитель самостійно попередньо визначає доцільний рівень самостійності учнів, беручи до уваги їхні індивідуальні особливості та зміст і обсяг навчального матеріалу. А вже під час уроків оперативно корегує в разі потреби.

Оскільки в мистецькій освітній галузі не передбачено проведення письмових контрольних робіт і підсумкових тематичних робіт, **радімо використовувати як підсумкові роботи творчі проєкти за інтерактивними технологіями та методиками** («Ментальні карти», «Хмари слів», метод «Шість капелюхів» та інші). **Підсумкове оцінювання** за семестр з інтегрованого курсу «Мистецтво» здійснюється за групами результатів навчання, що передбачені Критеріями оцінювання, з урахуванням різних форм і видів навчальної діяльності, обов'язково взявши до уваги динаміку особистих навчальних досягнень учня.

Семестрове оцінювання здійснюють за групами результатів навчання, що передбачені Критеріями оцінювання мистецької освітньої галузі (додаток 11 до наказу МОН України № 1093), з урахуванням різних форм і видів навчальної діяльності. У Державному стандарті базової середньої освіти зазначені три групи обов'язкових результатів навчання:

- пізнання мистецтва, художнє мислення;
- художньо-творча діяльність, мистецька комунікація;
- емоційний досвід, художньо-естетичне ставлення.

До кожної групи обов'язкових результатів навчання визначені загальні та конкретні результати й орієнтири для оцінювання (додаток 20 до Державного стандарту базової середньої освіти).

З метою якісного оцінювання результатів навчання учнів і учениць у календарно-тематичному плануванні варто визначити один або кілька конкретних очікуваних результатів (відповідної групи результатів), які необхідно досягти на конкретному уроці.

Підсумкове оцінювання за рік не здійснюють. Річну оцінку виставляють на підставі загальних оцінок за I та II семестри або скоригованих семестрових оцінок. Річна оцінка не обов'язково є середнім арифметичним оцінок за I та II семестри. Для визначення річної оцінки потрібно враховувати динаміку особистих досягнень учня протягом року. Результати семестрового та річного оцінювання фіксують у класному журналі та Свідоцтві досягнень.

У Свідоцтві досягнень виставляють семестрові оцінки за групами результатів. На підставі оцінок за групами результатів виставляється загальна оцінка за семестр. У мистецькій освітній галузі визначено три групи результатів, тож у свідоцтво досягнень виставляємо оцінки за трьома групами результатів, як визначено *Державним стандартом базової середньої освіти (постанова КМУ*

№ 898 від 30.09.2020 року) і наказом Міністерства освіти і науки України від 02 серпня 2024 р. № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання».

Кожна тема окремого уроку може бути спрямована на досягнення одного або декількох обов'язкових результатів навчання, які можуть бути оцінені вчителем (ГР 1, ГР 2, ГР 3). Поточні оцінки оцінюють певну діяльність учнів, які обумовлені галузевими критеріями. За певну тему доцільно оцінити учнів за трьома групами результатів. Підсумкова оцінка за семестр формується за групами результатів навчання, які будуть перенесені у Свідоцтво досягнень, ураховуючи динаміку оцінок за навчання учнів протягом семестру.

До прикладу – орієнтовний варіант заповнення журналу (табл.5).

Приклад заповнення сторінок журналу

Прізвище та ім'я учня /учениці	... 09	... 09	... 09	... 09	... 09	... 12	... 12	... 12				ГР 1	ГР 2	ГР 3	—
...Олена	10		8		10	9	10	10	10	10	9	10	9	10	10
...Василь		9		10		10		10	9	10	10	9	10	10	10
...Євген	8		10	9	10	9	10		10	10	10	9	10	10	10
	ГР1	ГР1	ГР2	ГР2	ГР3	ГР1	ГР2	ГР3	КПР ГР1	КПР ГР2	КПР ГР3				

Кожен заклад освіти обирає свій варіант заповнення журналу на педагогічній раді.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.11.2024).

2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 року № 463-IX (редакція від 24.03.2024, підстава – 3482-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 15.11.2024).

3. Типова освітня програма для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти. Затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 № 408. URL: <https://cutt.ly/LlbsR6f> (дата звернення: 15.11.2024).

4. Наказ МОН України від 09.08.2024 № 1120 «Про внесення змін до Типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти». URL: <https://mon.gov.ua/npa/provnesennia-zmin-do-typovoi-osvitnoi-prohramy-dlia-5-9-klasiv-zakladiv-zahalnoi-serednoi-osvity> (дата звернення: 15.11.2024).

5. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року,

схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 15.11.2024).

6. Модельні навчальні програми навчального предмета «Технології. 5-6 класи», «Технології. 7-9 класи», які мають гриф Міністерства освіти і науки України. URL: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/tekhnohichna-osvitnia-haluz/> (дата звернення: 15.11.2024).

7. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» від 2 серпня 2024 р. № 1093. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhenniarekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativnavchannia> (дата звернення: 15.11.2024).

7. Нові підходи та особливості оцінювання результатів навчання учнів інформатичної освітньої галузі

*Сергій СТАВИЦЬКИЙ,
завідувач Центру медіа та інформаційних технологій*

Об'єктом оцінювання навчальних досягнень учнів з інформатики є рівень розвитку компетентностей, які інтегрують знання, уміння, навички, досвід творчої діяльності та емоційно-ціннісне ставлення до навколишньої дійсності. При оцінюванні навчально-пізнавальної діяльності учнів варто збалансовано оцінювати всі три компоненти, що відповідають складникам компетентності: діяльнісний (діяльність/уміння), знаннєвий (знання), ціннісний (ставлення).

Основними видами оцінювання результатів навчання учнів з інформатики є формувальне оцінювання та підсумкове оцінювання.

Формувальне оцінювання спрямоване на відстеження динаміки навчального поступу учнів, визначення їхніх навчальних (освітніх) потреб і скерування освітнього процесу на підвищення ефективності навчання з урахуванням установлених результатів навчання.

Формувальне оцінювання – це оцінювання в процесі навчання: щоби зрозуміти, як пройдено учнями певний етап, навчання. Ще одна його мета – подальше навчання учнів.

Оцінюючи учнів за певними критеріями, учитель показує, що саме вони мають вивчити. Це допомагає йому скласти покроковий план навчання учнів. А щоб бути успішним у навчанні та реалізувати свої навчальні плани, учень/учениця має розуміти:

Куди я йду?

Де я перебуваю тепер?

Що я маю робити, щоб досягти поставленої мети?

На рівні «*Куди я йду?*» учитель надає учням чітке та зрозуміле бачення навчальної мети й кінцевого результату. Також педагог має продемонструвати зразки робіт високого та низького рівня успішності.

На рівні «*Де я тепер?*» учитель допомагає учням ставити власні цілі, надає регулярний описовий зворотний зв'язок і навчає учнів оцінювати власні досягнення.

На рівні «*Що я маю робити, щоб досягти поставленої мети?*» учитель за результатами оцінювання визначає подальші кроки в навчанні учнів. А також надає інструкцію, орієнтовану на їх потреби, і дає дітям можливість відстежувати власні успіхи в навчанні, розмірковувати над ними та ділитися з іншими.

Діти максимально вмотивовані вчитися, коли знають кінцеву мету й розуміють кроки її досягнення. Саме тому конструктивний зворотний зв'язок від учителя – важлива складова прогресу учнів на шляху від однієї навчальної мети до іншої. *Описовий зворотний зв'язок від учителя надає дорожню карту, у якій зазначено, де перебуває дитина в процесі отримання знань і що вона має зробити, щоб успішно завершити свою «подорож».*

Відповідно до технології формувального оцінювання учень/учениця на рівні з учителем залучається до процесу оцінювання власних навчальних умінь. Для цього *практичні завдання мають містити інструменти оцінювання – таблиці з критеріями.*

Підсумкове оцінювання показує результат навчання та розвитку, *має два види: семестрове і річне.*

Семестрове передбачає, що оцінювання має бути здійснене за групами результатів. У Державному стандарті базової середньої освіти в інформатичній галузі їх визначено чотири:

1. Працює з інформацією, даними, моделями.
2. Створює інформаційні продукти.
3. Працює в цифровому середовищі.
4. Безпечно та відповідально працює з інформаційними технологіями.

Підсумкове оцінювання може бути у двох форматах:

- комплексна підсумкова робота;
- окремі підсумкові роботи.

За другою формою підсумкового оцінювання, щоб охопити всі чотири групи результатів за семестр, учителю / учительці треба спланувати завчасно відповідні види робіт і завдань у календарно-тематичному плануванні.

Наведемо приклад комплексної підсумкової роботи, яка може бути проведена наприкінці семестру:

Завдання 1 (ГР 1): Зберіть дані про температуру повітря протягом тижня. Побудуйте графік зміни температури. Зробіть висновок про найхолодніший і найтепліший день.

Завдання 2 (ГР 2): Створіть презентацію про улюблене хобі, використовуючи текстові, графічні та мультимедійні матеріали.

Завдання 3 (ГР 3): Знайдіть в Інтернеті інформацію про останні досягнення в галузі космічних досліджень. Створіть короткий звіт.

Завдання 4 (ГР 4): Обговоріть питання: «Яких правил безпечного користування Інтернетом слід дотримуватися?».

Якщо така підсумкова робота надто велика, можна провести її на двох або трьох уроках.

Тематичне та поточне оцінювання загалом нікуди не зникає, але змінюється їх роль. Тематичне оцінювання може бути інтерпретовано як оцінювання окремої або комплексної підсумкової роботи, а поточне оцінювання перетворюється на формувальне. Поточне оцінювання може стати помічним під час виставлення семестрових оцінок.

Якщо учень / учениця з певних причин показали в грудні кращі поточні результати, ніж на початку семестру, а одну з підсумкових робіт пропустили, тоді під час виставлення семестрової оцінки можна враховувати поточні оцінки.

Якщо учні не з'явилися на комплексну підсумкову роботу, тоді до уваги беруться поточні оцінки, які виставлялися впродовж семестру за різні групи результатів.

Якщо учень чи учениця написали комплексну підсумкову роботу гірше або погіршили оцінку з певної групи результатів, то враховується, чи була позитивна динаміка учнів під час семестру з тієї групи результатів, яка на контрольній виявилася слабше.

Тобто, поточне оцінювання не обов'язково враховувати в семестрову оцінку, але в разі певних обставин його роль може бути присутньою. Особливо, якщо поточне оцінювання показує прогрес учнівства.

Іншими словами, учень / учениця може пропустити комплексну або підсумкову роботу. Та якщо він/вона має поточні оцінки за різні види робіт (тобто різні групи результатів) упродовж семестру, у вчителів є та база, спираючись на яку, вони можуть вивести семестрову оцінку.

Оцінювання результатів навчання здійснюється відповідно до **загальних критеріїв оцінювання** навчальних досягнень учнів і критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів з інформатики, розроблених у закладі освіти. Вибір форм, змісту та способів поточного та підсумкового оцінювання результатів навчання здійснюється вчителем відповідно до поставленої дидактичної мети (табл. 6).

Таблиця 6

**Орієнтовні загальні критерії оцінювання учнів
за групами результатів навчання з інформатичної освітньої галузі**

Бали	Критерії оцінювання
Група 1. Працює з інформацією, даними, моделями. <i>Загальні результати: знаходить, аналізує, перетворює, узагальнює, систематизує та подає дані, критично оцінює інформацію для розв'язання життєвих проблем.</i>	
1	Сприймає і розпізнає інформацію, отриману від учителя (інших осіб). Відповідає на прості запитання за змістом почутого / прочитаного, припускається суттєвих змістових і логічних помилок.
2	Відтворює незначну частину інформації, отриману від учителя або із запропонованих джерел. Знаходить у почутому/прочитаному частковій відповіді на прості запитання. Припускається змістових і логічних помилок.
3	Відтворює частину інформації, отриманої від учителя або із запропонованих джерел. Знаходить у почутому/прочитаному частковій відповіді на запитання. Припускається незначних змістових і логічних помилок.
4	Відтворює за зразком основну інформацію, отриману із запропонованих джерел. Висловлює свої думки, використовуючи отриману інформацію. Може пояснити окремі поняття/терміни/навчальні дії.
5	Застосовує частково основну інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій. Знаходить у почутому/прочитаному відповіді на прості запитання. Може пояснити основні поняття / явища /навчальні дії.
6	Застосовує інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій. Розуміє та пояснює основні поняття / явища/ навчальні дії, наводить прості приклади.

7	Знаходить у запропонованих джерелах потрібну інформацію для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій.
8	Аналізує інформацію, отриману з вибраних джерел, зіставляє, порівнює та групує її за заданою ознакою. Вирізняє проблемні ситуації, відповідає на запитання за опрацьованою інформацією. Перетворює один вид інформації в інший. Наводить певні аргументи, доповнює думку/відповіді однокласників.
9	Аналізує інформацію, отриману з різних джерел; вирізняє проблемні ситуації. Добирає прийнятний із запропонованих способів для її унаочнення та візуалізації. Наводить аргументи та доречні приклади щодо висловленої думки.
10	Отримує відомості з різних самостійно вибраних джерел, виокремлює з них істотну й потрібну інформацію. Вирізняє проблемні ситуації, оцінює інформацію за заданими критеріями; ставить запитання. Установлює логічні зв'язки між об'єктами, фактами, явищами.
11	Узагальнює інформацію, отриману з різних джерел, оцінює її за визначеними критеріями. Знаходить інформацію та аналізує її, визначає надійність інформаційних джерел. Висловлює власну позицію, аргументує її, робить висновки.
12	Оцінює інформацію, отриману з різних джерел, порівнює та зіставляє її. Використовує усвідомлену інформацію в різних ситуаціях.
Група 2. Створює інформаційні продукти.	
<i>Загальні результати: створює інформаційні продукти та програми для ефективного розв'язання задач/проблем, творчого самовираження індивідуально й у співпраці з іншими особами за допомогою цифрових пристроїв чи без них.</i>	
1	Виконує частину простих завдань / навчальних дій за наданим зразком із допомогою вчителя.
2	Виконує прості завдання/ навчальні дії за наданим зразком із допомогою вчителя. Показує свою зацікавленість до ідей, висловлених іншими.
3	Виконує завдання / навчальні дії за наданим зразком із допомогою вчителя. Долучається до роботи в групі.
4	Виконує завдання /навчальні дії за зразком під керівництвом учителя. Виконує обов'язки, розподілені в групі.
5	Виконує навчальні дії за запропонованим алгоритмом, за потреби звертаючись по допомогу. Розпізнає проблемні ситуації з допомогою вчителя. Виконує завдання в групі відповідно до своєї ролі.
6	Виконує навчальні дії за запропонованим алгоритмом самостійно. Розпізнає проблемні ситуації та висловлює припущення щодо розв'язання їх із допомогою вчителя. Виконує спільне завдання в групі відповідно до визначених обов'язків і своєї ролі.
7	Виконує репродуктивні та частково-пошукові види навчальної діяльності за запропонованим алгоритмом або у співпраці з однокласниками. Розпізнає проблемні ситуації, розв'язує їх відомим способом з допомогою вчителя. Співпрацює в групі, виконуючи навчальні завдання.
8	Виконує окремі пошукові, дослідницькі та/або творчі навчальні дії, розв'язує проблемні ситуації відомими способами з опосередкованою допомогою вчителя. Активно співпрацює з іншими, виконуючи навчальні завдання, визначає свої завдання в груповій роботі.
9	Виконує пошукові (дослідницькі) та творчі завдання.

	Розв'язує проблемні ситуації засвоєними раніше способами, пропонує нові способи розв'язання з опосередкованою допомогою вчителя. Активно співпрацює з іншими, виконуючи типові та нетипові завдання.
10	Застосовує здобуті знання та практичні вміння в різних навчальних ситуаціях. Здійснює різні види діяльності, пропонує кілька способів розв'язання проблемної ситуації самостійно, у парі або групі.
11	Застосовує здобуті знання та практичні вміння в нестандартних ситуаціях. Здійснює різні види діяльності, аналізує власні навчальні дії самостійно, у парі або групі; конструктивно взаємодіє в групі.
12	Застосовує здобуті знання та практичні вміння, усвідомлює ризики і прогнозує наслідки. Здійснює різні види діяльності самостійно, у парі або групі. Аналізує власні навчальні дії, планує свій подальший навчальний поступ. Ініціює, планує та організовує співпрацю в групах для досягнення навчальних цілей, виконання дослідницьких / творчих завдань.
Група 3. Працює в цифровому середовищі.	
<i>Загальні результати: усвідомлено використовує інформаційні та комунікаційні технології і цифрові інструменти для доступу до інформації, спілкування та співпраці як творець і (або) споживач, а також самостійно опановує нові технології.</i>	
1	Виконує частину простих завдань / навчальних дій за наданим зразком із допомогою вчителя.
2	Виконує прості завдання/ навчальні дії за наданим зразком із допомогою вчителя. Показує свою зацікавленість до ідей, висловлених іншими.
3	Виконує завдання / навчальні дії за наданим зразком із допомогою вчителя. Долучається до роботи в групі
4	Виконує завдання /навчальні дії за зразком під керівництвом учителя. Виконує обов'язки, розподілені в групі.
5	Виконує навчальні дії за запропонованою інструкцією, за потреби звертаючись по допомогу. Розпізнає проблемні ситуації з допомогою вчителя. Виконує завдання в групі відповідно до своєї ролі.
6	Виконує навчальні дії за запропонованою інструкцією самостійно. Розпізнає проблемні ситуації та висловлює припущення щодо розв'язання їх із допомогою вчителя. Виконує спільне завдання в групі відповідно до визначених обов'язків і своєї ролі.
7	Виконує репродуктивні й частково-пошукові види навчальної діяльності за запропонованою інструкцією або у співпраці з однокласниками. Розпізнає проблемні ситуації, розв'язує їх відомим способом із допомогою вчителя. Співпрацює в групі, виконуючи навчальні завдання.
8	Виконує окремі пошукові, дослідницькі та/або творчі навчальні дії, розв'язує проблемні ситуації відомими способами з опосередкованою допомогою вчителя. Активно співпрацює з іншими, виконуючи навчальні завдання, визначає свої завдання в груповій роботі.
9	Виконує пошукові (дослідницькі) та творчі завдання. Розв'язує проблемні ситуації засвоєними раніше способами, пропонує нові способи розв'язання з опосередкованою допомогою вчителя. Активно співпрацює з іншими, виконуючи типові та нетипові завдання.
10	Застосовує здобуті знання та практичні вміння в різних навчальних ситуаціях. Здійснює різні види діяльності, пропонує кілька способів розв'язання проблемної ситуації самостійно, у парі або групі.
11	Застосовує здобуті знання та практичні вміння в нестандартних ситуаціях.

	Здійснює різні види діяльності, аналізує власні навчальні дії самостійно, у парі або групі. Конструктивно взаємодіє в групі.
12	Застосовує здобуті знання та практичні вміння, усвідомлює ризики і прогнозує наслідки. Здійснює різні види діяльності самостійно, у парі або групі. Аналізує власні навчальні дії, планує свій подальший навчальний поступ. Ініціює, планує та організовує співпрацю в групах для досягнення навчальних цілей, виконання дослідницьких / творчих завдань.
Група 4. Безпечно та відповідально працює з інформаційними технологіями. <i>Загальні результати: усвідомлює наслідки використання інформаційних технологій для себе, суспільства, навколишнього природного середовища, дотримується етичних, культурних і правових норм інформаційної взаємодії.</i>	
1	Виконує безпосередні вказівки щодо дотримання правил безпеки.
2	Епізодично виконує вказівки щодо дотримання правил безпеки у знайомих ситуаціях.
3	Виконує вказівки щодо дотримання правил безпеки у знайомих ситуаціях. Просить надати зворотний зв'язок щодо ступеня розуміння та сприйняття запропонованого.
4	Дотримується правил безпеки в типових ситуаціях після нагадування. Може надати пояснення щодо необхідності безпечної та відповідальної поведінки.
5	Дотримується правил безпеки в типових ситуаціях.
6	Дотримується правил безпеки та відповідальної взаємодії в типових ситуаціях.
7	Дотримується правил безпеки та взаємодії в новій ситуації, визначає потенційні небезпеки.
8	Дотримується правил безпеки та взаємодії у змодельованій ситуації, оцінює потенційні наслідки ризикованої поведінки.
9	Обмінюється інформацією та пропонує способи відновлення безпечної та відповідальної взаємодії при їх порушенні.
10	Дотримується правил безпеки та взаємодії в нестандартній ситуації. Розпізнає небезпечні ситуації та запобігає їм, розглядаючи різні сторони проблеми.
11	Уживає заходів для зменшення ризиків. Вибирає оптимальний спосіб безпечної та відповідальної взаємодії з іншими.
12	Оцінює безпеку та відповідальність поведінки за критеріями. За потреби надає роз'яснення іншим учасникам щодо безпечної та відповідальної поведінки.

Складено згідно з наказом МОНУ від 02.08.2024 р. №1093.

Критерії оцінювання мають відповідати навчальній програмі з певного предмета або курсу та бути конкретизовані в освітній програмі закладу освіти. Наведені в таблиці критерії можна конкретизувати визначеними в Державному стандарті базової середньої освіти (додаток 14) конкретними результатами й орієнтирами для оцінювання залежно від класу навчання.

Для розробки власних критеріїв оцінювання вчителю важливо дотримуватися таких порад:

- критерії мають бути спрямовані на оцінку роботи учня/учениці (на проміжному чи фінальному етапі);
- робота учня/учениці оцінюється за критеріями чи порівнюється із запропонованим учителем зразком, але не з роботами інших учнів;

- критерії мають бути заздалегідь відомими учням;
- потрібно використовувати чіткий алгоритм виведення оцінки, за яким учень/учениця може самостійно визначити свій рівень досягнення та оцінку;
- критерій оцінювання – це конкретний вираз навчальних цілей: можна оцінювати тільки те, чого навчають.

Заклади загальної середньої освіти мають право на свободу вибору форм, змісту та способів оцінювання результатів навчання учнів.

Формами оцінювання знань на уроці інформатики можуть бути:

- виконання завдань практичного змісту;
- тестування, у тому числі за допомогою програмних засобів або онлайн-сервісів;
- співбесіда (інтерв'ю), як доповнення до тестування або практичної роботи;
- взаємоконтроль учнів у парах або групах, самооцінка.

При вивченні кожної теми формуються як технологічні навички (уміння), так і ціннісні ставлення щодо сучасних засобів інформаційних технологій та їх впливу на суспільство й особистість. Таким чином, *в інформатиці інтегрально оцінюються знаннева, діяльнісна та ціннісна компоненти*. Знаннєвий складник включає перелік обов'язкових термінів і понять, якими учень оперуватиме після вивчення кожної теми. Якщо для перевірки знань є традиційні способи оцінювання, то перевірка навичок потребує значно більше часу. Крім того, учитель повинен надати учням можливість виявити й захистити власну думку за будь-яких навчальних ситуацій у класі та поза школою; вибрати потрібні ефективні методи і засоби розв'язування практичних завдань за допомогою комп'ютера.

Таким чином, *інформатика як практико-орієнтований навчальний предмет має певну специфіку щодо оцінювання, а саме:*

- оцінюється знання певного мінімуму теоретичного матеріалу – його формальне засвоєння;
- оцінюються вміння виконувати практичні завдання на комп'ютері (за зразком, за алгоритмом чи вибираючи для розв'язування задач відповідні засоби);
- перевіряється здатність учнів самостійно мислити;
- оцінюється вміння формалізувати питання, подати інформаційну модель задачі, виразити питання в спеціальних термінах і символах;
- фіксуються навички правильного запису відповіді;
- оцінюється вміння вибрати найбільш ефективний програмний засіб для розв'язування поставленого завдання.

Як за один урок оцінити 30 учнів за різними групами результатів? Для цього рекомендуємо вчителям визначити долю прояву груп результатів навчання по класах за темами навчальної програми. Наприклад, на рисунках 4-6 представлено розподіл груп результатів навчання за темами модельних навчальних програм

«Інформатика. 5-6 класи» (авт. Пасічник О.В., Чернікова Л.А.) та «Інформатика. 7-9 класи» (авт. Пасічник О.В., Козак Л.З., Ворожбит А.В.).

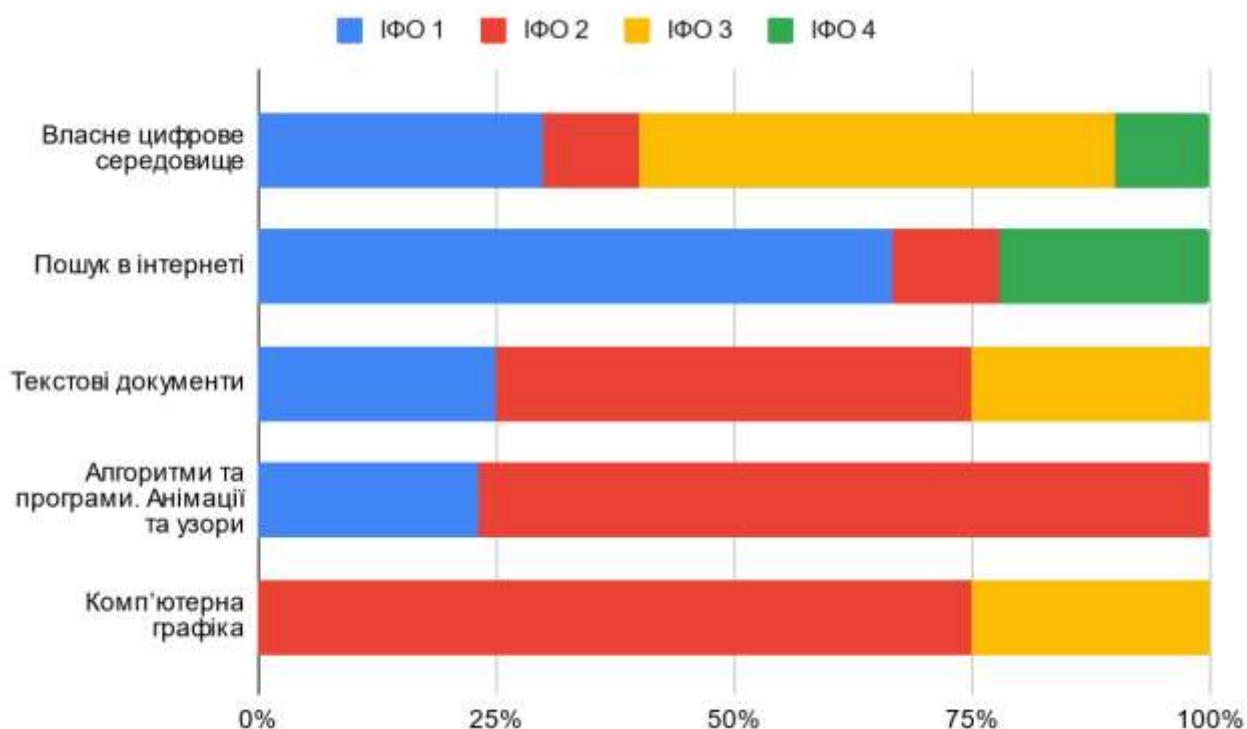

Рис. 4. Розподіл груп результатів навчання за темами навчальної програми 5 класу

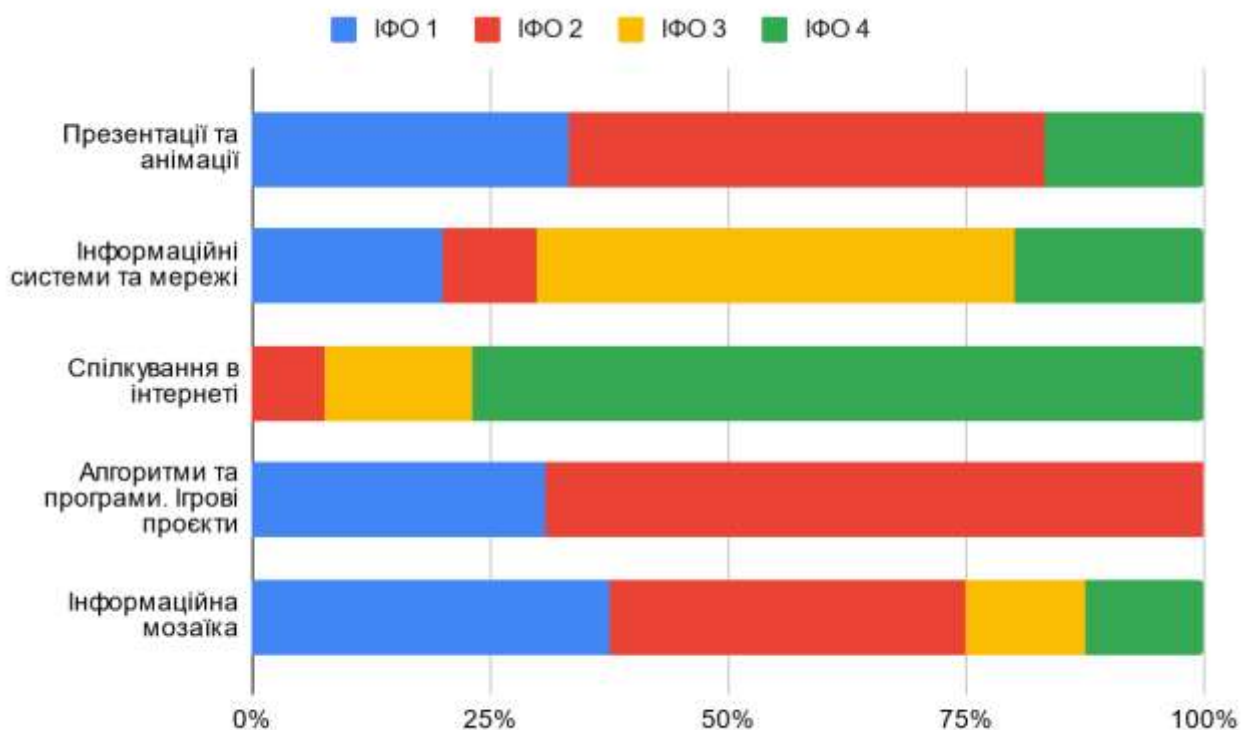

Рис. 5. Розподіл груп результатів навчання за темами навчальної програми 6 класу

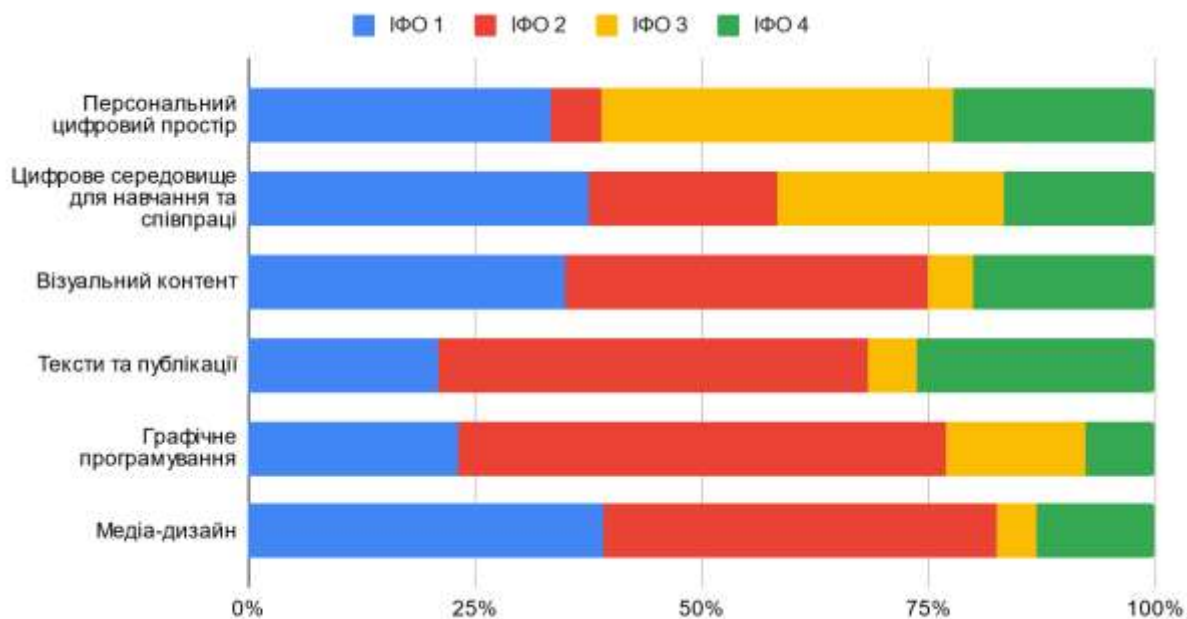

Рис. 6. Розподіл груп результатів навчання за темами навчальної програми 7 класу

За цим принципом із метою автоматизації процесу оцінювання за групами результатів було розроблено в середовищі MS Excel і представлено на сайті itknyga.com.ua в розділі «НУШ» засіб обчислення оцінок за групами вмінь «Антимончик», де до кожного уроку визначено коефіцієнти ваги прояву ГР, а за формулами розрахунків виводяться оцінки у 12-бальній системі (рис. 7-8). Формули і розрахунки можна подивитися безпосередньо в цьому засобі та створити власний.

71	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Інформація, дані, моделі	2	2	2	6	3	2	2	1	1
Створення інформаційних продуктів	2	1	1	1	3	2	2	4	4
Робота у цифровому середовищі	2	6	6	1	3	4	4	4	4
Безпечна та відповідальна робота	6	1	1	2	1	2	2	1	1
Учень\Робота	Вступний урок	Цифрові інструменти для навчання	Дослідження цифрових інструментів для навчання	Штучний інтелект	Машинне навчання	Дослідження чату GPT	Підсумковий урок	Створення списків у текстовому процесорі	Створення таблиць у текстовому процесорі
Іван Петренко				9	11				
Василь Гончарук	12			4					
Ангеліна Мисак							9		

Рис.7. Засіб обчислення оцінок за групами вмінь «Антимончик». Коефіцієнти ваги прояву ГР.

64	65	66	67	68	69	70						
4	3	1	1	1	1	2	<- Коефіцієнти					
3	4	7	7	7	7	3						
2	2	1	1	1	1	3						
1	1	1	1	1	1	2						
Моделювання в таблицному процесорі та в Python.	Підсумковий урок	Виконання проєкту	Виконання проєкту	Виконання проєкту	Виконання проєкту	Підсумковий урок	Робота з інформацією, даними, моделями	Створення інформаційних продуктів	Робота у цифровому середовищі	Безпечна та відповідальна робота з інформаційними технологіями	Загалом	
							10	9	10	9	9	
							6	9	9	10	8	
							9	9	9	9	9	

Рис. 8. Засіб обчислення оцінок за групами вмінь «Антимончик». Розрахунок підсумкових оцінок.

Загалом маємо такий підхід до оцінювання:

Учитель / учителька виставляє бали за окремі чотири групи результатів навчання, тобто в журналі може бути три або чотири оцінки за кожно з груп результатів.

Оцінка за семестр формується на підставі всіх оцінок за групами результатів (виводиться середнє арифметичне).

Річна оцінка формується на основі двох семестрових.

Тематичне оцінювання не є обов'язковим (учителі можуть проводити його за потреби, самостійно визначаючи частотність, але в цьому випадку обов'язковим є фіксування результатів навчання за групами результатів упродовж семестру, бо без цього складно вивести підсумкову оцінку за семестр).

Формувальне (поточне) оцінювання не обов'язково береться до уваги під час виставлення семестрових оцінок, але може бути враховане в разі навчальних форс-мажорів. Також його можна використовувати, щоб зафіксувати, які групи результатів були сформовані в учнів упродовж навчання та на якому рівні, тобто відстежити прогрес учнівства.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 688. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16>.
2. Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту

базової середньої освіти. Наказ МОН № 289 від 01.04.2022 року. URL: <http://surl.li/cddtm> .

3. Морзе Н. В., Барна О. В., Вембер В. П. Формувальне оцінювання: від теорії до практики. Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. 2013. № 6. С. 45–57.
4. Павленко І. М. Формувальне оцінювання на уроках інформатики в 5-6 класах НУШ (методичні рекомендації). URL: <http://www.soippo.edu.ua/index.php/6248-formuvalne-otsinyuvannya-na-urokakh-informatiki-v-5-6-klasakh-nush>
5. Як оцінювати учнівство 5-9 класів НУШ / Вебінар Міністерства освіти і науки України. URL: <https://www.youtube.com/live/FqGf82-w7v0?si=nB5tA6syjCkrK7uf>

8. Соціальна, здоров'язбережувальна освітня галузь

8.1. Нові підходи та особливості оцінювання результатів навчання учнів соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі

*Ліана ОГНЬОВА,
методистка Центру практичної психології,
соціальної роботи та здорового способу життя*

Згідно з п. 3 наказу Міністерства освіти і науки України № 1093 від 02.08.2024 р. «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» (https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/92715/) визнати таким, що втратив чинність, наказ Міністерства освіти і науки України від 01 квітня 2022 року [№ 289](#) «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти».

Основні положення цього наказу

Під час реалізації оцінювання результатів навчання здобувачів освіти рекомендовано:

- Визначати форми поточного і підсумкового оцінювання під час планування освітнього процесу на семестр;
- Формулювати об'єктивні та зрозумілі для учнів цілі (основою для формулювання таких навчальних цілей є обов'язкові/очікувані результати навчання, що визначені ДСБСО / відповідними МНП);
- Ознайомлювати учнів із критеріями та засобами оцінювання, за якими буде встановлюватися рівень досягнення ними результатів навчання на кінець навчального семестру та року, та ознайомлення із засобами оцінювання, якими буде встановлено результати навчання;
- Надавати учням зворотний зв'язок щодо їхніх результатів навчання за певний період, який має бути зрозумілим, чітким, доброзичливим і своєчасним.

Згідно з рекомендаціями щодо здійснення оцінювання можна виділити деякі **головні аспекти**:

1. Оцінювання здійснюється із застосуванням завдань різних когнітивних рівнів:

- На відтворення знань.
- На розуміння.
- На застосування в стандартних і змінених навчальних ситуаціях.
- Уміння висловлювати власні судження, ставлення тощо.

2. Оцінювання результатів навчання здійснюється за допомогою різних методів, вибір яких зумовлюється особливостями змісту інтегрованого курсу або навчального предмета, його обсягом, рівнем узагальнення, віковими особливостями учнів тощо. Це може бути:

- усне опитування,
- спостереження,

- аналіз портфоліо,
- практичні завдання,
- завдання з використанням ІТ,
- самооцінювання, взаємооцінювання тощо.

3. Частотність і процедури проведення оцінювання, а також види діяльності, результати яких підлягають оцінюванню, визначають педагогічні працівники з урахуванням дидактичної мети, особливостей змісту навчального предмета/інтегрованого курсу та з урахуванням етапу опанування програмового матеріалу та етапу досягнення очікуваного результату навчання. Оцінювання результатів навчання учнів потребує гнучкості.

4. До оцінювання наскрізних умінь може долучатися шкільний психолог.

5. Під час навчання в дистанційному та змішаному режимах оцінювання результатів навчання може здійснюватись очно або дистанційно з використанням можливостей інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема відеоконференц-зв'язку.

6. Під час оцінювання результатів навчання важливо враховувати дотримання здобувачами освіти принципів академічної доброчесності. У разі порушення цього принципу вчитель може ухвалити рішення не оцінювати результат і запропонувати учню/учениці повторне проходження оцінювання.

7. Оцінка є конфіденційною інформацією, доступною лише для учнівства та його батьків (або осіб, які їх замінюють). Інформування батьків про результати навчання може відбуватися під час індивідуальних зустрічей, шляхом записів оцінювальних суджень у носіях зворотного зв'язку з батьками (*це можуть бути паперові або електронні щоденники учнів*), а також за рахунок фіксації результатів навчання у свідоцтві досягнень.

Результати оцінювання виражаються в балах (від 1 до 12) та/або в оціночних судженнях. Критерії оцінювання дають змогу здійснювати оцінювання результатів навчання у 12-бальній шкалі оцінювання.

(https://osvita.ua/doc/files/news/927/92715/Kriteriyi_socialna_zdorov_ya.pdf)

Оцінювання здійснюється за визначеними критеріями, які дозволяють встановити відповідність між вимогами до обов'язкових результатів навчання, визначеними ДСБСО, і фактичними результатами навчання, яких досягли учні. Опис кожного бала шкали оцінювання подано з урахуванням структури компетентності (знання, уміння, цінності, ставлення) і наскрізних у всіх компетентностях умінь.

За вибором закладу освіти оцінювання може здійснюватися за власною шкалою оцінювання результатів навчання учнів. У разі запровадження закладом освіти власної шкали оцінювання результатів навчання учнів ним мають бути **визначені правила переведення** до 12-бальної шкали оцінювання.

У базовій загальній середній освіті передбачено такі види оцінювання:

- **поточне та формувальне** оцінювання з метою відстеження особистісного розвитку учнів, їхнього навчального поступу, процесу здобуття навчального досвіду як основи компетентності для розроблення індивідуальної освітньої траєкторії учнів;

- **підсумкове оцінювання**, під час якого результати навчання здобувачів освіти співвідносяться з обов'язковими результатами, визначеними ДСБСО.

Слід зазначити, що використання двох термінів «поточне» і «формувальне» з визначеною тією самою метою для них робить таку подвійну термінологію надлишковою. Говорячи про види оцінювання в НУШ, достатньо використовувати лише терміни «формувальне» та «підсумкове» оцінювання.

Коли ми говоримо про формувальне оцінювання, мова йде якраз про те, що воно допомагає покращити як якість викладання (допомога вчителю для того, щоб покращити процес навчання), а також є інструментом, який допомагає дитині в індивідуальному просуванні на шляху опанування знань, умінь і формування ставлень для зростання рівня індивідуального розвитку.

Яка різниця між формувальним і підсумковим оцінюванням?

У формуальному оцінюванні вчитель втрачає свою «монополію» на оцінювання. Безумовно, педагоги здійснюють формувальне оцінювання, але взаємооцінювання та самооцінювання робить учнів також суб'єктами оцінювання. Це означає, що у формуальному оцінюванні інструменти оцінювання мають розроблятися учнями у співпраці з педагогом і застосовуватися щодо робіт одне одного або власної роботи. У першу чергу, це стосується критеріїв оцінювання, за якими учні перевіряють усні або письмові роботи. Але в процесі навчання можуть бути й такі навчальні ситуації, коли учні в співпраці з педагогом добирають завдання одне для одного з певного виду роботи, які потім підлягають оцінюванню самими ж дітьми за певними критеріями.

Орієнтовний перелік інструментів формуального оцінювання:

<https://ivyschool99.com.ua/wp-content/uploads/2021/10/perelik-instrumentiv-formuvalnoho-otsiniuvannia.pdf>

У підсумковому оцінюванні суб'єктом оцінювання виступає вчитель. Саме педагог розробляє (або запозичує в готовому вигляді в інших авторів із дотриманням вимог академічної доброчесності) та використовує інструменти оцінювання (види робіт, критерії, шкали).

Відомі різні види інструментів оцінювання впливу навчання на знання, уміння, ставлення та поведінку учнів.

1. Закриті запитання — тести, розроблені вчителем, або стандартизовані переліки запитань на кшталт:

- «так / ні / не знаю»;
- «згоден / частково / не згоден»;
- доповнення пропозицій;
- установлення відповідностей;
- вибір правильних або неправильних відповідей тощо.

Закриті запитання ефективні в оцінюванні рівня знань, оскільки вчителю легко сформулювати кількісні показники, за якими можна порівнювати навчальні результати учнів. Однак цей вид запитань не дозволяє оцінити вміння застосовувати знання.

Цей метод також застосовують для оцінки вмінь, ставлень і намірів. Але якщо у процесі тестування не забезпечується анонімність, треба бути дуже обережним в інтерпретації отриманих результатів, особливо щодо ставлень і намірів. Річ у тому, що учні намагаються відповідати так, як від них очікують, а не так, як вони думають і роблять насправді. Тому *рекомендується анонімне тестування з подальшим опрацюванням результатів в узагальненому вигляді для цілого класу.*

2. Відкриті запитання дають змогу з'ясувати вміння учня не тільки згадувати, а й застосовувати знання та обґрунтовувати свою відповідь. Крім того, відкриті запитання застосовують для з'ясування вмінь і ставлень учнів до певної проблеми, об'єкта чи явища.

3. Шкали — найкорисніший інструмент для оцінки ставлень. Для цього учням пропонується вказати ступінь своєї згоди або незгоди з конкретним твердженням. Наприклад, учням пропонується твердження: «Вживати пиво в підлітковому віці небезпечно для здоров'я». Своє ставлення пропонується висловити, вибравши один із варіантів відповідей: «абсолютно не згоден», «не згоден», «не впевнений», «згоден», «цілком згоден». Шкали застосовують також для оцінки учнями своїх поведінкових умінь і навичок, ураховуючи при цьому рівень їхньої впевненості у здатності діяти в обраний спосіб.

4. Поведінкові наміри – учневі пропонується оцінити ймовірність того, як він буде поводитися відповідно до того, що сказано в запитанні. Наприклад, для визначення свого ставлення до твердження «Я не хочу мати статевих стосунків на цьому етапі свого життя» учень має вибрати один із варіантів відповіді: «повністю погоджуюся», «частково погоджуюся», «частково не погоджуюся», «повністю не погоджуюся». В інших варіаціях цього методу наводиться конкретна життєва ситуація та перелік можливих варіантів поведінки. Учневі пропонується вибрати той варіант поведінки, який найбільш прийнятний для нього. Численні дослідження свідчать, що існує тісний взаємозв'язок між намірами і реальною поведінкою. Тому цей метод є найкращим для оцінки впливу навчання на реальну поведінку за умови, якщо тестування проводять в анонімній формі.

5. Інтерв'ю – відповіді на запитання у структурованій або неструктурованій формі. Застосовуються для оцінки знань, умінь і ставлень. Відрізняються від тестів тим, що вчитель під час інтерв'ю отримує інформацію і невербальними каналами. Недоліком є те, що інтерв'ю вимагає набагато більше часу.

6. Рольові ігри та моделювання – корисний інструмент як для відпрацювання поведінкових умінь, так і для їх оцінки.

7. Спостереження дає надійну інформацію про знання, ставлення, поведінкові вміння та реальну поведінку, але вимагає більше часу.

8. Дебати дають змогу оцінити ставлення до певної проблеми, а також уміння дискутувати з повагою до опонента, навички самоконтролю, толерантність, логічне та творче мислення.

9. Презентації, проєкти демонструють знання змісту і здатність логічно мислити, аналізувати, доводити, мотивувати. Проєкти можуть бути

теоретичними (науково-пошукові роботи, дослідження) або практичними (випуск наочної агітації, розробка фото- і відеопрезентацій, рольові ігри, сценічні вистави, виступи агітбригад).

10. Творчі методи, або стимулювальні активності – спосіб оцінити знання, ставлення, уміння, навички учнів, використовуючи їх творчий потенціал. Це можуть бути:

- портфоліо – збірник творчих робіт учня за певний період. Наприклад, у портфоліо можна включити аналіз статті, відповіді на листи, есе на задані вчителем теми;
- плакати у вигляді символів або піктограм, які, наприклад, свідчать про знання прав дитини;
- тематичний колаж або альбом, виготовлений з ілюстрованих журналів;
- картки з тестами або ситуаціями для інтерактивних ігор;
- пам'ятка з вивченої теми;
- вірш, пісня, сценарій гри або вистави, які стосуються теми заняття.

Релевантність інструментів оцінювання

Наведена нижче таблиця 7 ілюструє найчастіше використовувані інструменти оцінювання та їх релевантність для оцінки знань, умінь, ставлень і поведінки. Знак «**W**» означає, що інструмент є найбільш корисним для оцінки відповідної складової поведінкової компетентності, а знак «*****» – що він просто корисний.

Таблиця 7

Інструменти оцінювання та їх релевантність для оцінки знань, умінь, ставлень і поведінки

Вид інструменту оцінки	Важливість для оцінки			
	Знання	Уміння	Ставлення	Поведінка
Закриті запитання	W	*	*	W
Відкриті запитання	W	*	*	
Шкали		*	W	
Поведінкові наміри				W
Інтерв'ю	W	*	W	
Рольові ігри і моделювання	*	W	*	
Спостереження	*	W	*	W
Дебати	*	W	*	W
Презентації, проекти	*	W	*	W
Творчі методи, або такі, що стимулюють активність	*	W	W	

Підсумкові роботи як діагностичні мають давати якнайбільше інформації учасникам і учасницям освітнього процесу щодо того, чого вже досягнуто, а над чим ще варто працювати.

Учитель розробляє (або запозичує в готовому вигляді в інших авторів із дотриманням вимог академічної доброчесності) та використовує інструменти оцінювання (види робіт, критерії, шкали) для встановлення результатів навчання.

Підсумкову (річну) оцінку фіксують у класному журналі та свідоцтвах досягнень учнів.

Тож яким саме інструментарієм користуватися при оцінюванні – вирішувати вам, шановні освітяни.

Нові вимоги, підходи до оцінювання результатів навчання здобувачів освіти та його функції

Методичні рекомендації

Редактор: *Писаренко Т.І.*

Технічні редактори: *Семисошенко С.В.*

Дизайн: *Семисошенко С.В.*

Харківська академія неперервної освіти
61057, м. Харків, вул. Григорія Сковороди, 24
тел./факс (057) 731-21-31
E-mail: kvnz.hano@gmail.com
Web-сайт: www.edu-post-diploma.kharkov.ua